

LİVÂYÎ'NİN MANZÛM TEBÂREKE (MÛLK SÛRESİ) TEFSİRİ

Prof. Dr. Ahmet SEVGİ
Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ahsevgi@selcuk.edu.tr

Özet

Bu makalede 16. yüzyıl şairlerimizden Livâyî'nin, Berlin Königliche Kütüphanesi, Diez A. 8⁰. 192 numarada kayıtlı (baş tarafı noksan) bir eserinde yer alan manzûm “Tebâreke” (Mûlk Sûresi) tefsirinin metni verilmektedir. 1543'te tamamlanan ve Kanûnî Sultan Süleyman'a sunulan bu eserde “Yâsin” ve “Amme” sûrelerinin de manzûm tefsiri var. Sade bir üslûpla kaleme alınan söz konusu sûrelerin tefsirinde âyetlerin bazen meâlen çevrildiği bazen de değişik müfessirlerden nakiller yapılarak yahut konuyla ilgili hikâyeler anlatılarak ayrıntıya girildiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Livâyî, manzum tefsir, Mûlk Sûresi, mesnevî.

LIVAYI'S POETICAL INTERPRETATION OF “TABARAKA” (SURA MULK)

Abstract

The text of poetical interpretation of “Tabaraka” (Sura Mulk) appeared in Livayi's, one of the 16th century poets, the work (the beginning part missing) stored under the number Diez A. 8⁰. 192 in Berlin Königliche Library, is given in this essay. Poetical interpretations of Suras “Yaseen” and “Naba” are included in this work, completed in 1543 and presented to Sultan Suleiman the Lawgiver. It is seen in the mentioned interpretations of the Suras written in unsophisticated style that, verses were sometimes translated according to the meaning, transfers were sometimes committed from different glossators or told in detail by telling relevant stories.

Key words: Livayi, poetical interpretation, Sura Mulk, matnawî.

GİRİŞ

Daha önce yayınladığımız bir makalede 16. yüzyıl şairlerimizden Livâyî'nin Berlin Königliche Kütüphanesi, Diez A. 8⁰. 192 numarada kayıtlı (baş tarafı noksan) bir eserini tanıtmış, söz konusu eserin “Yâsin”, “Tebâreke” ve “Amme” sûrelerinin manzum tefsiri olduğunu ifade ederek “Amme”nin (Nebe Sûresi) manzum tefsirini sunmuştuk.¹ Bu makalemizde de aynı eserde yer alan “Tebâreke”nin (Mülk Sûresi) manzum tefsirini sunacağız. Adı geçen makalemizde Livâyî ve eseri hakkında bilgi verilmişti. Tekrara düşmemek için o bilgileri dip notta vererek² doğrudan “Tebâreke” (Mülk Sûresi) tefsirinin muhtevasına geçmek istiyoruz.

¹ bk. Ahmet Sevgi, “Livâyî'nin Manzûm Amme (Nebe Sûresi) Tefsiri”, SÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi, S.29, s.1-20.

² Livâyî 16. yüzyıl şairlerimizdendir. Hayatı hakkında ayrıntılı bilgiye sahip değiliz. Âşık Çelebi “Meşâ'iru's-su'arâ”da adının Hızır olduğunu, aklî dengesinin yerinde olmadığını, zaman zaman hastanede tedâvî gördüğünü ve kitâbetle (müstensihlik) geçindiğini söyler. Âşık Çelebi'nin, şairin edebî kişiliği ile ilgili verdiği bilgi ise şöyledir: “Mü'ellafâtı 'adedde şad olur, yanında şî'r ü inşâdan dem unılsa gayruñ kelimâti mezkûr olmak bâbı sedd ü şadd olur.”

Buradaki “sad” kelimesi kesretten kinâye olmalı. Zira -görebildiğimiz kadarıyla- “Yâsin, Tebâreke (Mülk Sûresi) ve Amme'yi (Nebe Sûresi) nazmen tefsir ettiği (bk. Vilhelm Pertsch, **Die Türkischen Handschriften der Koniclichen Bibliothek zu Berlin**, Berlin, 1889, s.120-122) -baş tarafı noksan bir eser dışında Livâyî'nin herhangi bir telifi bilinmemektedir.

ESER HAKKINDA

Söz konusu eser:

“Bi-ħamdi'llâh dem emn ü emândur
Ki devrân-ı Süleymân-ı zamândur
Toğuz yüz ellide bu taħrîr
Beyân olup tamâm oldı taħrîr” (v.97^a)

mısralarında belirtildiği üzere, 950/1543'te tamamlanmış ve Kanunî Sultan Süleyman'a (Saltanatı: 1520-1566) sunulmuştur:

Mesnevî nazım şekliyle yazılan eserin elimizdeki bu noksan nüshası 97 varak ve 2630 beyittir.

Baş: “Ki taħkîk eyleyiserüz biz anı
Kıyâmetde didi her ins ü cânı (v.1^a)

Son: “Livâyî meşnevînüñ oldı şeyhi
Unutsun Ğusrev ü Şîrîni Şeyhi” (v.97^a)

İstinsah Tarihi : 978/1570

Müstensih : Mustafa

İstinsah Kaydı : تمت الكتاب بعون الله الوهاب

كتبه الفقير مصطفا

Mülk Sûresi'nin manzum tefsiri eserin 41^b-87^b varakları asarında yer almaktadır ve toplam 1276 beyittir. Şair önce “Tebâreke”nin faziletini anlatır. Sonra kaç âyet, kaç kelime hatta kaç harf olduğunu söyler. Müteâkiben de âyet âyet tefsire başlar. Livâyî, âyetleri tefsir ederken İbn-i Abbâs, Ebûlleys, Katâda gibi müfessirlerden yararlandığını isim zikrederek belirtir:

Budur tefsîr-i Bû'l-leysûn beyânı
Tebârek dime dâmetdür dir anı

Ki ya'nî birketi dâyimdür anuñ
Çamu zâtı ile kıyımüdür anuñ

(Beyit No:37-38)

Ayrıca bir âyet tefsir edilirken konu bazen “hadis”lerle yahut başka âyetlerle desteklenir:

Hadîşinde rasûlu'llâh-ı bih-ter
Buyurur budurur ol dürr ü gevher

الموت تحفة المؤمن

(Beyit No:553)

Dağı yegdür bu fâniden o 'uqbâ
Ki şöyle buyurur Allâh ta'âlâ

والآخرة خير من الدنيا

(Beyit No:550)

Şairin:

“Livâyî meşnevîniñ oldı şeyhi
Unutsun Hürev ü Şirini Şeyhî” (v.97^a)

sözünden hareketle -mesnevîlerde mutat olduğu üzere- söz konusu eserin başında tevhit, naat, methiye ve sebep-i telif bölümlerinin bulunduğunu var sayar ve elimizdeki nüshanın da “Yâsin”in 12. âyetine kadar olan kısmının kopmuş olduğunu dikkate alırsak eserin baştan en az 20-30 varak eksik olduğunu söyleyebiliriz.

Livâyî, bu eserde Müslümanlar arasında en çok okunan Yâsin, Tebâreke (Mülk Sûresi) ve Amme'yi (Nebe Sûresi) sade bir üslûpla nazmen tefsir etmiştir. Sûreler tefsir edilirken önce Mekke'de mi, Medine'de mi nâzil olduğu, kaç âyet olduğu, sebep-i nüzûlü gibi şekli bilgiler verilmiş daha sonra da tefsire geçilmiştir. Âyetlerin bazen meâlen çevrildiği bazen de değişik müfessirlerden nakiller yapılarak yahut konuyla ilgili hikâyeler anlatılarak ayrıntıya girildiği görülmektedir.

Livâyî'nin esere ne ad verdiğini bilmiyoruz.

“Tamâm oldı niżâm-ı nazm-ı tefsir
N'ola şeh şadn olursa aña yir
.....

Olıcak dürr-i nazmum şâha manzûr
İlâhî hazretinde eyle ma'zûr
Bu dürr-i nazmı gördükde o sultân
Düri 'aks-i leâlden eyle mercân” (v.97^a)

beyitlerinde geçen “nazm-ı tefsir” yahut “dürr-i nazm” ifadelerinden biri eserin adı olabilir mi? Yoksa bu ifadelerin mânâsı mı kast ediliyor? Bu konuda kesin bir şey söylemek zor.

Livâyî, âyetleri tefsir ederken konuyla ilgili kıssalarla tefsirini süslemeyi de ihmâl etmemiştir ki bu metod hem meselenin daha iyi anlaşılmasını hem de unutulmamasını sağlamıştır:

Meger bir kelb-i teşne geldi şuya
Ki yanmış yüreğin şuyula yuya

Bir etmek gördi yüzer şu yüzinde
Göricek anı bu it oldı zinde

Diledi kim ala yiye bu nânı
Bu nānuñ sāyesi aldadı anı

Şu deñlü oça gördi tutamadı
Tutup yimegidi anı murâdı

Bu nânı dağı aldı gitdi emvâc
Bu gitdi bağa kaldı ol gözi aç

Ne gölge girdi eline ne etmek
Ne müşkil hâl olur bilmezlik itmek

Pes imdi bu da bir darb-ı meşeldür
Gözi toymayana toprak mağaldür

O ‘uqbānuñ bu dünyā sāyesidür
O devlet çāhidur bu pāyesidür

Ki zirā âhiret dünyā degüldür
Biri dikendür anuñ biri güldür

Çü tutmağ gölgeyi āyīn degüldür
Ele girmekliği mümkün degüldür

(Beyit No:615-624)

Görüldüğü gibi şair dünyanın bir gölge (âhiretin gölgesi) olduğunu, gölgenin yakalanamayacağı için dünyaya değil, âhirete yönelmek gerektiğini güzel bir kıssa ile anlatmaktadır ki tefsirde buna benzer daha birçok hikâyeye yer verildiğine şahit olmaktadır.

Şimdi Livâyî'nin manzum Tebâreke (Mülk Sûresi) tefsirinin metnini sunuyoruz:

- 1- Hadîşinde buyurur eşref-i halk
 Ki dir ol hüsn-i hulk ile muhallak
 من قرأ سورة الملك فكانما احيا ليلة القدر
 Tebârek sûresini ya'nî her men
 Okısa niyyet idüp yola me'men
 Kıadir gicesini itmişce ihyâ
 Şevâb-ı bî-nihâyet vire Mevlâ
 Nüzûline sebep bu oldı öñden
 Ki indi *kul hüve'llâh* yire gökden
- 5- Didi Peyğambere küffâr-ı Mekke
 Getürdi bu sözün bizleri şekke
 Ki dirsın yâ Muhammed birdür Allâh
 Bizi lutf it bu sözden eyle âgâh
 Bu bir Tañrı bu bunca halka nice
 Yetişebilür ola ola h'âce
 Bizüm üç yüz otuz ma'bûdumuz var
 Tamâm kudretleri yok odumuz var
 Henüz bu cümleye irişdüğine
 İnanmazuz anlar virdüğine
- 10- Nic'irîşür bu bunca kıla bir şâh
 Ki yirde gökde birdür dirsın Allâh
 Kimin bay u kimini yoqsul eyler
 Kimini mîr ider kimin kul eyler
 Kimin ulı ider kimini zinde
 Nice râzık olibilür di sen de
 Pes andan soñra Tañrı eyleyüp kıal
 Tebârek sûresini itdi inzâl

سورة الملك و يسمى الواقعة و المنجية

Pes imdi bu tebârek sûresine
Didiler vâkıye münciyyesine

- 15- Biri şaklayıcı dimekdür anuñ
Birisı kırtarıcı hem cinânuñ

Ki her mü'min ki okur bu beyânı
'Azâb-ı kabırden şaklar bu anı

Dağı tamu odından kırtulur ol
Anı yaqmaya virmez bu aña yol

Ki dir bunuñ için ba'zı efâzıl
Ki oldu Mekke şehrinde bu nâzil

Velî dir ba'zılar bunuñ nüzûli
Medîne medhalindeydi duđûli

- 20- Kelime üç yüz otuz otuz âyet
Dürür bu sûre-i 'ain-i 'inâyet

Ĥurûfı biñ sekiz yüzdür bu nûruñ
Ĥisâbı yokdurur bunda sürürüñ

Bunuñ var şağışınca nice sırlar
Müfessirler güci yetdükce dirler

Ki 'Abdullâh-ı 'allâm-ı vilâyet
Rasûlinden ĥaķuñ eyler rivâyet

Tebârek sûresini okıyanı
Ĥoduđda menzil-i kabrine anı

- 25- On âyet başı ucında on âyet
Ayağı ucı cânibden 'inâyet

Ĥılalar buña eyleyüp şefâ'at
Buña uğrayıcaķ olduğda ĥâcet

Beşi şağdan beşi şoldan ĥuralar
Nekîr ü münkere karşı varalar

Ne cânibden gelürler ise olar
Turup men' eyleyeler karşı bular

Kim eylerse buña dünyâda hîdmet
Yine dâr-ı bakâda h^vân-ı rahmet

- 30- Haķuñ bu kudretini eyler işbât
Bunuñ evrâdudur miftâh-ı cennât

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ*

Ki ya'nî ol Hudâ-yı haķ ta'âlâ
Yücedür uludur ol kadri a'lâ

Ki haydur dâyim ol kayyûm u kâyim
Hemîşe dâyimü'd-dehr ü müdâvim

Daħı oldur her eşyâ üzre kâdir
Virür rızķın kime çok kime nâdir

'Azîz eyler kimisini ider h^vor
Kimin nezdîk ider ol kimini dür

- 35- Daħı kâdirdür eyler kış u yazı
Ucuz kız viren oldur çok u azı

Anuñ hükmine kimse mâni' olmaz
Anuñ emrine hiç kes dâfi' olmaz

Budur tefsîr-i Bû'l-lejšüñ beyânı
Tebârek dime dâmetdür dir anı

Ki ya'nî birketi dâyimdür anuñ
Ķamu zâtı ile kâyimdür anuñ

Daħı yümn ü mübârekdür şulara
Ki andan Ķayrıdan ola dü-pâre

- 40- Daħı kâdirdür öldürür kimini
Daħı kudretle dürgürür kimini

Hemân yüzi aña tıttup kesile
Deminde ol dağı yaşını sile

الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ

Dağı ol Tañrıdur kim mülk anuñdur
Taşarruf bañr u berde fülk anuñdur

Kime dilerse virür mülki Allāh
Alur kimden dilerse mülki ol şāh

Cemī'-i yir ü göküñ mülki anuñ
Ki oldur ħālıķı her cism ü cānuñ

45- Qamusı qıdreti qabzındadır hep
Tabāyı' ħikmeti nabzındadır hep

Degüldür ħükmine ħiç kimse māni'
Ki olmaz ħikmetini ħükme dāfi'

Hem ol müstagnîdür vaqt ü zamāndan
Dağı hercāyîdür cā vü mekāndan

Yimekten içmeden yatmağdan ol şāh
Uyumağdan berîdür dāyim Allāh

Münezzehdür şerîküñ şirketinden
Müberrâdur nazîrûñ ru'yetinden

50- Hem 'avretten berîdür hem oğuldan
Ki müstagnîdür ol şeh cümle quldan

Vezîri yokdurur ol pâdişāhuñ
Nazîri qanda olur mihr ü māhuñ

Velîkin qıdreti qabzındadır heb
Şehâdetdür eger necvâ eger gayb

Elündedür kilîdi genc ü gaybuñ
Qatındadır anuñ setri her 'aybuñ

O qıfluñ uramaz miftāhına el
Anuñ gayrı idemez müşkili ħal

55- Pes imdi dürr-i nazm-ı baħr Qur'ân
Olupdur ma'nîdür deryâ-yı 'ummân

Ne gâyet vardur aña ne nihâyet
Ki yokdur ibtidâsına bidâyet

Müfessirler velî güç yetdügince
Dimişlerdür ta'aķkûl itdügince

Tebârek lafzı haķķında otuz vech
Dimişler eyleyüp te'vîl-i evceh

Tebârek âyetinüñ şaĝısınca
Otuz âyetdür ol inceden ince

60- Bi-yedihî'l-mülki te'vîl eylemişler
Güci yetdüklerince söylemişler

İdüp üç yüz otuz vech üzre tefsîr
Ki lafzı şaĝıncadur bu ta'bîr

وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

Haķuñ her şey'e kâdir olduĝunu
Ki te'vîl eylemişler n'olduĝunu

İdüp biñ ü sekiz yüz vech tefsîr
Hurûfî şaĝıncadur bu ta'bîr

Eger deryâ mürekkeb olsa hâme
Şecerler itmeye vaşfını nâme

65- Eger insân eger ĝayr olsa kâtib
Nitekim buyurur Qur'ân içinde

Bu âyet bellüdür Maçin ü Çinde

ولو ان ما فى الارض من شجرة اقلام والبحر

يمده من بعد سبعة ابهر ما نفدت كلمات الله

Haķuñ kudret elindedür bu inşâ
Kime dilerse virür mülk ü dünyâ

Bu dünyânüñ şehinşehligin Allâh
Virüpdür dört kişiyे olĝil âĝâh

İkisi kâfir ikisi müselmân
Bir'iki kaçredür bir'iki 'ummân

70- Ol iki kâfirün birisi Nemrüd
Birisi Buht-ı Naşr ol iki merdüd

Ol iki müslimün biri Süleymân
Biri İskender-i dārâ-yı fermân

Fe-emmâ ol hüküm kim virdi Allâh
Süleymâna birine virmedi şâh

Cemî'-i vahş u tayr u ins ü cin cân
Anuñ emrine olmışlardı fermân

Dağı Nîl hükmine olmuşdı maḥkûm
İderdi her ne olsa aña ma'lûm

75- Dağı tahtın götürürdi hevâda
Kuruda yaşda vü tağda ovada

Dağı dīvler olupdı aña münkâd
Anuñçün eylediler nice bünyâd

Kimi altundan u kimi gümüştend
Kimi la'l u cevâhir her bir işden

Kimi taht idi anuñ kimisi köşk
Ki hıştı sîm ü zerdi balçığı müşk

Nice yüz biñ dururdi âdemî-zâd
Anuñ dīvânına olmuşdı mu'tâd

80- Kimi şeh-zâde kimi mîr ü dâver
Tapusunda tururdi çok dil-âver

Nice vahş u tıyūr u mādde vü ner
Anuñ karşıısına tururdi yek-ser

Dağı rüy-ı semâda çok perîler
Açarlardı hevâda bâl u perler

'Azîmet itdügince her araya
Tutarlardı kanaddan aña sâye

Dağı cinden ü dîvden şad-hezârân
Tutarlardı aña dîvân u eyvân

85- Dağı biñ 'avreti varıdı anuñ
Kızıydı her birisi bir fülânuñ

Kimi menkûha kimisi kenîzek
Kimi berzek-ter ü kimisi kûçek

Pes imdi ol bu deñlü salţanatla
Ki 'izzü devlet ile memleketle

Memâta bulmadı âhir o dermân
Döküp gitdi anı şâh-ı Süleymân

Bu mâl u mülk ü rızq u salţanat hiç
Müfid olmadı aña ir eger giç

90- Döküp gitdi fenâdan ol baķâya
Ki qalmaz bu cihân şâh u gedâya

Velî devlet anuñ Allâha bunda
Kapanmadın gözün açâ cihânda

Dağı İskender-i dârâ-yı fermân
Yedi iqlîme hûkm itdi o sultân

Ki hûkm eyledi ol şeh şarq u garba
Ururdu düşmenüñ bağrına harbe

Gözine dar idüp dâr-ı cihânı
Nice Dârâya virmedi emâni

95- Varup ol 'âķıbet zulmâta girdi
Hayât isterken âhir mevte irdi

Kesüp qara deñizün dillerini
Ki garq eyledi mađrib ellerini

Anuñ yüz bin şu başısı var idi
Ki her biri dil-âver erler idi

Ki her şu başınuñ biñ âdemisi
Var idi mîr-zâde idi kimisi

Varup ye'cüc ilini eyledi sed
Ki pūlād itdi ācurını bī-ḥad

100- Ki ḥıştın āhenīn idüp o seddūñ
Kirecini nūḥās itdi o ḥaddūñ

Eritdi baqırnı aqıtdı anda
Ki bir sedd oldı kim yoqdur cihānda

Bu idi niyyeti ye'cüc u me'cüc
Öcini almaq içün olmaya uc

Nice cin leşkeriyle eyledi cenk
Cihānı başlarına eyledi teng

Kesüp başlarını aqıtdı qanın
Bedenlerinden itdi ayru cānın

105- Ki bunca devlet ile 'izzet ile
Cihāna geldi gitdi şevket ile

Bulamadı ecel derdine dermān
Eli boş gitdi dünyādan virüp cān

Daḥı Nemrūd-ı seg dünyāyı tıtdı
Ütöldi kimine kimini ütdi

Ser-ā-ser 'āleme ḥūkm itdi n'itdi
Şoñında Tañrılıq da'vīsın itdi

Didiler benüm oldı milk ser-ā-ser
Gerekdür kim ola yir gök berāber

110- Baqırdan yir yüzinde yaptı gökler
İtā'at eyledi emrine begler

Ki dünyāda ne deñlü var ise baqır
Ki cem' eyledi cümlesin o kāfir

Ne qazan qaldı ne sini ne tepsi
Ki mecmū' oldı dīvānına hepsi

Bir oğlan geldi ne içün ol ekdi
Nice başlar kesüp qanları dökdi

Ki hattâ ol bağırdan bir gök itdi
Bu fikr-i bedle âhîr gör ki n'itdi

115- Bu gök altına itdi halkı da'vet
Didi ben Tañrıyam eyleñ itâ'at

Halâyıķ çün bu araya oķındı
Günün tâbı bu bağıra ıokundı

Bu nûruñ nâri germ oldı be-gâyet
Ki ğâlib oldı bu halka harâret

Kiminün 'aķlı gitdi kimün uşşı
Didiler ıssı olsa gökde sulţân

Ki kullarına bârân eyler ihsân
Didiler bu ziyândur yoķdur assı

120- Ki sen de bize yağımur vir buñaldıķ
Ne çâre idelüm dermânda kaldıķ

Buyurdı deldiler bu bağır üstin
Bularuñ itmek içün cüst cüstin

Yuvaladılar üstinde yuvaķlar
Ki ra'd oldı şana iri uvaķlar

Ŧulumlarla şular alup saķâlar
Şuvarup bunları şuya yaķalar

Çıķarup bağıruñ üstine anlar
Bu şuyı döktiler pîr ü cüvânlar

125- Döküldi ol delüklerden bu şular
Ki yağımur şandılar ol şuyı bular

Pes andan eytdi bunuñla bu olmaz
Bu ğamdan ağlayan bir lahza ğülmez

Çü yir mülki benüm hükümmedür heb
Gerekdür kim ola yir gök müretteb

Çıķayın Ŧañrı ile ideyin cenk
İdeyin başına ğiñ gökleri teng

Ki benden gayrı kimse almasun hi
Benüm olsun bu ‘âlem ir eger gi

130- Bu tedbîr içre ‘âciz oldu ol ar
Çıa geldi hemân iblîs-i kâfir

Buña öğretti tedbîri me’âlin
Didi her vech ile mişl ü mişâlin

Ki bir şandûa düzdürdi bu buña
Şanur kim ol bu oñmaduđı oña

Ki bir şandûdur ol kim çâr-güşe
Ala murgân-ı üştür anı dūşa

Diküp dört güşesine dört ağacı
Şanur bunuñla ala tat u tâcı

135- Her ađacuñ başına aşdı nîme
Gör aldanan n’olur dîv-i racîme

Ki birer ulu uşlaruñ anacuñ
Dibine bađladı bu dört ađacuñ

ura ura bu uşlar çün acıkdı
Ki uçduca havâya ağdı çıkdı

Bular uçduca bile uçdı şandû
Ki Nemrûduñ elinde yay ile o

Meger kim çıkdı ol deñlü yuaru
Tazarru‘ itdi Allâha o bed-û

140- Didi iy âdir u ayy u tûvânâ
Ki sensin âlim ü ‘allâm u dâñâ

uluñuñ ‘aybını keşf eylemezsin
Yüzine urup anı söylemezsin

Ki rızını virürsin her birine
Eger ‘avretdürür eger erine

Pes imdi eyle luf iy pâdişâhum
Bilirem şuçumu ben hem günâhum

Benüm de dilegümi eyle maǵbül
Eger kim ben degülem sen şehe ǵul

- 145- Utandurma bugün bu ǵalǵ içinde
Ki yarın ne dilersen it o ħinde

Hemân dem atdı oǵın yaydı yasın
Ǵabül itdi Ĥudâ anuñ du'âsın

O dem Cebrâ'ile emr eyledi Ĥaǵ
Bu 'âşî bendenüñ sözine baǵ baǵ

Deñizden bir balıǵ al ǵıǵar anı
Bu 'âşî ǵuluñ olsun armaǵanı

Ki nev-mîd olmasun bizden o maǵrûm
Virelüm öñüni soñ ola ma'lûm

- 150- O dem Cibrîl inüp deryâya taldı
Deñizden şavuban bir balıǵ aldı

Oǵına ǵarşu tıtdı ol pelîdün
O mel'un u o merdüd u 'anîdün

O balıǵuñ bulaşdı ǵana başı
Boyandı ǵanlara içi vü taşı

Ol oǵ kim balıǵa ol dem toǵundı
Gelüben bunlaruñ üstine indi

Yanınca var idi bir ǵaç tevâbi'
Bunuñ re'yine olmışlardı tâbi'

- 155- Ki bunlar ǵanını oǵuñ görîşte
Didi gök Tañrısın öldürdüm işte

Bular gördi ki oǵ ǵana bulaşmış
Didiler her biri iş başdan aşmış

Didi yir ü gök oldı işte benüm
Nizâ'dan ârî oldı şimdi dînüm

Ol oǵ toǵunduǵı gibi o mâĥî
Niyâz eyleyüben didi İläĥî

Günāhum ne suçum neydi bahāne
Beni bu ‘āşīye itdüñ nişāne

160- Benüm aḥvālümü itdüñ dige-gün
Ki eyledüñ qara bağrumı ber-ḥün

Didi ol balıqa Allāh ta‘ālā
Saña zulm itmez in ḥāşā vü kellā

Qamu ḥayvānlara degmese bıçaq
Ki olmaz etlerini yimek elyaq

Velī anı ḥarām itdüm saña ben
Boğazlanma ḥelāl olsun etüñ sen

O kāfir atdı oqın yaydı yasın
Aşağa inmegüñ çekdi belāsın

165- Bilimez nice ine ol aşığı
Ki ta‘bır idemez qaldı bayağı

Hemān dem çıqa geldi anda şeytān
Didi aña benem bu derde demān

Çevirdi başını bu dört anacuñ
Yuqarı ucına bu dört ağacuñ

Bu kez aşığı aşdı nımegi ol
Ki tutdı yir yüzine inmegi yol

Bu kez kuşlar aşığı itdi pervāz
Ki olmışlardı cū‘dan nıme-pervāz

170- Pes indi aşığı Nemrūd-ı mel‘ün
Didi aḥvāli olduğın dige-gün

Çağırdı ‘askerini yanına heb
Tevābi‘den eger ibn ü eger eb

Didi işte görüñ anuñ nişanı
Çıqup gök Tañrısın öldürdüm anı

Didi yir benüm idi gök de oldı
Murādāt oqı menzilini buldı

Varup çıkdum bu yerden âsumâna
Murâdum oķı irişdi niřâne

- 175- Ğurûr ile gezerken ol ser-â-ser
Ki nâgeh zâhir oldu İbn-i Āzer

Gelüp eyledi da'vî-i nübüvvet
Bu mel'ûnı dînine itdi da'vet

Hemân İbrâhîme ol demde Nemrûd
Ki ben de Tañrıyam didi o merdûd

Ķavîdür leřkerüm mâl u menâlüm
Ki yoķdur ihtiyâca hıç mecâlüm

Eger ĳâdirse ol cünd ü sipâha
Di varup Tañrıña ben pâdişâha

- 180- Niřân virsün anuñla idelüm cenk
İdeyin yir ü gögi başına teng

Hemân dem söze geldi İbn-i Āzer
Didi ol kâfire iy kâhil-i ĳar

Didi yirde olan şanma senüñdür
Yirüñ gögüñ çerisi hep anuñdur

Kime ĳahr itse ĳâhirdür o ĳahhâr
Kime luřt itse ĳâfirdür o ĳaffâr

Didi İbrâhîme Nemrûd-ı merdûd
Benüm cündüm degüldür ceyš-i ma'dûd

- 185- Didi kim ol nedür cündi de n'ola
Bir üyezce olursa ancaķ ola

Didi o kâfire İbrâhîm Āzer
Helâk itdüreyin ben seni yek-ser

Çü sen üyez de zıkr itdüñ dilüñde
Seni anuñla öldürdem ilüñde

O dem 'arz eyledi ĳâlin Ĵudâya
Ne varsa ibtidâdan intihâya

Şular kim kahr için olmuşdı maḥlûḳ
Yir ile gökleri ṭolmuşdı maḥlûḳ

- 190- Varup ol azmışı eyleye irşād
Eger uymaz ise ol cürme mu‘tād

Helāk eyleye ḳahrum ile anı
Nice bir söyleye lāf u yalanı

Ḥiṭābına cevāb itmedin eşyā
Bir aḳsacuḳ üyez de kim eñ ednā

Didi iy pādişāh-ı cümle eşyā
N'ola ben alçağısam sensin a‘lā

Buyurursañ bu ḥidmet benüm olsun
Baña raḥm it bu zaḥmet benüm olsun

- 195- Varayın anı şol yirlerde di sen
Ki diyüp gezmiş idi Tañrıyam ben

O yirleri baş açuḳ yalın ayak
Varup gezdüreyin bir bir baña baḳ

Hemān Cebrā‘ile emr itdi Allāh
Üyez leşkerini cem‘ it bunu şāh

Üyez ‘askerlerin cem‘ itdi Cibril
Ne deñlü var ise emr itdi çekil

Gelüp bir bir üyez gök yüzi ṭoldı
Bu aḳsacuḳ üyez ser-‘asker oldı

- 200- Didi var iy üyez anuñ nesine
Ki beyniden girüp çık beynisine

Eger ol ‘āşī imāna gelürse
Ki mür olup Süleymāna gelürse

Ḥiṭāb idüp hemān Allāh ta‘ālā
Didi anlara kim sizden kim ola

Ziyān itme aña geldüğüñ işle
Ve illā sen aña bildüğüñ işle

Üyez pes leşkerini aldı geldi
Gelince ne olacağını bildi

205- Çü Nemrüd oldu hayret nârına şem'
Ki cünd-i rüy-ı arzı eyledi cem'

Şu deñlü itdi cem'-i cündi Nemrüd
Ki şahrâlar pür oldu tıldı her od

Üyez leşkeri gökden geldi indi
İtine atına kendüye kındı

Üyez çün hortumın urdı dem içdi
Her enek âdemün bağrına geçdi

Bularun hortumu temrenlerinden
İçerü geçdi hep cevşenlerinden

210- Bir uğurdan helâk oldu bu leşker
Kaçup girdi sarâyâ Nemrüd-ı har

Ol aksacuk üyez ardınca girdi
Oturmuş bir yirde Nemrüdi gördi

Hemân dem kındı Nemrüduñ dizine
Elin çaldı o bed dizi gözine

Uçup dizden üyez kındı yüzine
Dağı kaşd eyledi gire gözine

Yüzine bir tabanca urdı Nemrüd
Şanurdu öldüre anı o merdud

215- Üyez kılçup o dem beyniye girdi
Oradan tâ varup beyniye irdi

Üyez de eyledügince tağarrük
Veca'dan atılordı oda dik dik

Başını taşlara dögerdi ol har
Ki dögdükce olurdu dağı bed-ter

Anuñla iltmedi başa kârın
Çıçup terk eyledi dâr u diyârın

Başını iklim iklim aldı gitdi
O bilmezligi gör kendüye n'itdi

220- Bu derdine o hiç bulmadı dermân
Ki Hâkdan olana neyleye Loğmân

Bunuñla dahı olmadı iki kul
Oğıdı yanına idindi mağbül

Virüp ellerine birer 'amüdi
Birer gezer idi şanki her 'amüdi

Didi başuma uruñ arğun arğun
Olupdurur benüm hâlüm diger-gün

Gezerdi yana yana tağ u taşu
Şulardı bağ u zâğı gözi yaşı

225- Bunuñla dahı çok oldu mu'azzeb
Uşandı kulları döge döge heb

Biri bir gün kaçıyup şöyle urdı
Kafasın yardı tâcını yoğurdı

Ol üyez beynisinde kuşa dönmiş
Ne kuşa belki bir baykuşa dönmiş

Kafası cevfi kafes gib'uşandı
İçinden uçdı çıkdı kuş boşandı

Pes imdi kâdir ol hayy u tûvânâ
Ulu düşmenlerin yiñe bir ednâ

230- Bu derdüñ birisinüñ oldu kaşrı
Ki Nemrüdi kıyâs it Buht-ı Naşrı

Zinâdan bulmuş idi ümmi anı
Toğurmağa yakın olıcağ anı

Çü havfından hemân çıkdı evinden
İverek çıkdı gitdi meskeninden

Varup tenhâda bir yire oturdı
O iti ol arada ol toğurdı

Ki şardı anı bir eski palâsa
Tuyurmamak içün anı ünâsa

235- Koyup anda anı geldi evine
Anı bilmez yirine mi sevine

Meger ol yirde bir kelb-i mu'allem
Kızanlamış o yir vîrân idi hem

Enükleri kırılıp ölmüş idi
O vîrânede kendü gelmiş idi

Gelüp bunda bulup emzürdi anı
Ki şîr-i segle bitdi eti cânı

Bunuñ üstine geçdi nice günler
Büyürdi Buht-ı Naşır oldu onlar

240- Anası tırdı bir gün dir varayın
Nic'oldı öldi mi anı göreyin

Gelüp gördi ki bu oğlan büyümiş
Alup geldi eve dir iş buyımış

Didi halka yabanda buldum anı
Ki ne bildi ne bilsünler olanı

Ki bunda oldu âhir dehre sulţân
Kime dilerse virür mülki sübhân

Anuñçün muhtaşar oldu bu kışşa
Alasın muhtaşardan tül hişşe

245- Açalum yine bir fâl-ı menâkıb
Mülük aĥvâline ola münâsib

Rasûlün mu'teber aĥbâridur bu
O sulţânuñ yarar güftâridur bu

'Adâlet kuflinuñ miftâhidur bu
Meşâm-ı şâma virse n'ola hoş-bü

الأمير العادل والعالم العامل اذاماتا لا يأكل
الارض لحمها ولاتبلى عظمها بل يبقى لحما
طويا الى يوم القيامت

Ki ya'nī budurur ma'nīsi bunuñ
Ziyānı olmayısar yaḥşı ħūnuñ

Buyurur ol rasūl-i a'zamü's-şān
Ki 'ādil olsa begler şāh u şāhān

250- Daḥı 'ilmiyile olanlar 'āmil
Kaçan olsa bular iy merd-i kāmil

Bularuñ etlerini yimeye yir
Daḥı sūnükleri çürümeye dir

Bu aḥbārı işitdi gūş-ı Hārūn
Biraz fikr itdi ol baḥtı hümāyūn

Şeh-i Bağdād idi sultānı Mışruñ
Ki olmışdı şeh-i Ken'ānı Mışruñ

Bilürdi 'adlini Nüşin Revānuñ
Buyurdu qabrini açdılar anuñ

255- Ki gördiler yatur hoş tāze vü ter
Başında bir muraşşa' tāt-ı gevher

İki satır olmuş ol tāt üzre meşūr
Münevver eylemiş qabrini ol nūr

Dimiş kim göñli her bir pādişāhuñ
Dilerse devletini 'izz ü cāhuñ

Zamānında olan 'ālimlerini
'Amel idenlerinüñ her birini

Re'āyāya daḥı ide ri'āyet
Ki 'adl ü dādına olmaya gāyet

260- Ki hoş tutup buları ide ihsān
Dilerse anda bunda ola sultān

Pes imdi gör o Nüşîrvân-ı 'âdil
'Adâlet 'ilmiyile oldı 'âmil

Şeh-i küffâr iken ol rây-ı rüşen
'Azâbuñ şiddetinden buldı me'men

Tenini yir yimedi budurur lâf
Maķâm oldı aña 'uķbâda a'râf

Şeh-i İslâm olan itse 'adâlet
Daķı yek olsa aķvâline minnet

265- Hikâyet eyledi Zü'n-nün-ı Mışrı
Bu nazm-ı fer'uñ oldur aşl-ı neşri

Hikâet eyler ol ehl-i tefâsir
Ki bir yıl Mekke de oldum mücâvir

Vedâ' vaķtinde girdüm anda pür-gâm
Didüm iy Ka'be-i dâr-ı mükerrrem

Ķılursañ n'ola iy beyt-i kerâmet
Baña rüz-ı kıyâmetde şefâ'at

Meger mestür imiş bir şâhib-i sır
İçinde Ka'benüñ ol dem baña dir

270- Ķayâ itmez misiñ Ķaķdan ne dirsın
Ki yetmiş yıldurur ķulluķ idersın

Şefâ'at ol midur taşdan umarsın
İçerüsin ķoyup taşdan umarsın

Ben eytdüm iy 'azîz-i cân-ı bî-bâk
Ne yirdensin baña di iy sözi pâk

Didüm ķandansın ol geldi dilinden
Didi **minhâ Ķalâķnâķüm** ilinden

Didüm ķanda gidersın dir **ve fihâ**
Nü'id ilindedür ben Ķâke me'vâ

275- Didüm aduñ nedür iy merd-i ser-dâr
Ayağum şaşdı olģil baña sır-dâr

Didi adını kuluñ h^vācesinden
Şorarlar adını sen şorma benden

Eyitdüm iy ‘azīz-i hāzin-i sır
Baña ol gūşede virilmedi yir

Didüm ol rütbetüm yoğ it ta‘allüm
Ki idem anuñ ile ben tekellüm

Didi yok ise iy Zü'n-nün liyākat
Anuñla güft u gü itmege tākāt

280- Bu deñlü söyle ki eyleye ihsān
Saña vü baña iy luğf issi sultān

Bu dervīşüñ şusamış lebleriçün
Baña bildür anı iy ferd-i bī-çün

Pes andan dergehe tutdum yüzümi
Hemān dem yirlere sürdüm gözümi

Didüm iy pādīşāh-ı ‘ālem-i gayb
Kuluñdan def‘ ola bu şekk ü bu reyb

Hemān dem geldi ol hātifden āvāz
Niyāzum murğı eyleyinced pervāz

285- Hüve hū vü hüve hū vü habībī
Didi oldur alan tenden naşībī

Ki ol benümdürür ben de anuñven
Ne istersen arada diyüvir sen

Hemān dem düşdüm anuñ ayağına
Öpüp elini didüm kulağına

Didi iy bī-ğaber bu sözleri ben
Yigirmi yıldur işitdüm bugün sen

Ki zevkinden bir içim içmezem şu
Ki hiç çıkmaz dimāğumdan bu koğu

290- Çü gördüm yoğ anı zāhirde bekler
Yüzine gözine üşmiş siñekler

Pes anı istedüm kim qorıyam ben
Didi epsem otur yirüñde gel sen

Qo qursun kim baña sermâyedür bu
Qıyâmet ıssısında säyedür bu

Ki her bir siñegün başına epsem
Biñ 'âşîye şefâ'at olur itsem

Bu sözleri baña idince ta'lim
Hemân eglenmedi ol oldu teslîm

295- Varup tecvîz ile tekfîne gitdüm
Ki lâzım olanı hep bir bir itdüm

Gelüp gördüm bunu yunmuş arınmış
Kefenlenmiş u 'ıtr ile şarınmış

Ki vardum kim idem qabrin müheyyâ
Gelüp bulmadum anı anda aşlâ

Namâz itdüm haremde iki rek'at
Didüm n'ola İlahî bunda hikmet

Hemân dem geldi ol hâtifden âvâz
Namâz uymaz niyâza aña da nâz

300- Ki sen hasret degülsin aña tenhâ
Didi âvâz-ı heft-i gayb-ı Mevlâ

Anasıyla atası kânı buldı
Ki on yidi yaşında yavı quldı

Bu ârzü ile kim oldılar anlar
Ki buña muntazırdur nice cânlar

Melek qabz itmegiçün ol cüvânı
Ki yetmiş biñ ferişteh ile anı

Gelüp istedi bulmadı yerinde
Yazılmışdı bu devletler serinde

305- Nekîr ü münker anı bulmadılar
Nice olduğın anuñ bilmediler

Dağı nâr-ı tamu söyne deminden
Ne guşşa aña tamunuñ gamından

Kaçan çopsa kıyâmet görüp anı
Kaçalar haşyetinden her zebânî

Hikâyetdür meger Bestâmî bir gün
Tebârek süresin okurdı arhun

Gülüp evvel şoñında ağladı ol
Açar şu gibi çağ çağ çağladı ol

310- Ki bî-ğod oldı yatdı anda hayli
Zamândan yine geldi başa 'aqlı

Didiler aña iy sultân-ı irfân
Nedür bu hinde bu handeyle giryân

Eyitdi güldüğüm ol bî-nişânî
Tebârek okudum fikr itdüm anı

Ne var ola 'aceb mülkinde anuñ
O hallâk-ı zemîn ü âsumânuñ

Hemân dem gözümüñ gitdi hicâbı
Ki dâreynüñ açıldı anda bâbı

315- Görüñdi gözlerüme 'arş-ı a'zam
Ki benden gitdi cümle guşşa vü gam

Görebildükce gördüm güşe güşe
Ne oña şıgar ol ne 'aql u hüşa

Ferîştehler ki gördüm anda nâgâh
Yaratmış kudret ile anı Allâh

Eger cem' olsalar bu cümle mañlûk
Ki yirde gökde olan az eger çok

Birin götürmege olmaya imkân
Kalalar 'âciz ü âşüfte hayrân

320- Hemân aldı taħayyür beni ol dem
Didüm iy kâdir ü hallâk-ı 'âlem

Didüm iy cümleten cānı yaradan
İy müstagnî olan bu mâ-sivâdan

Bunuñ gibi feriştehler içinde
Ne kıla âdem oğlanı o hinde

Eger bize kıyâmetde 'azâbı
Ki bunlarla şorarsañ ol hisâbı

Nic'ola hâlümüz ne eyleyevüz
Bulara ne yüz ile söyleyevüz

325- Hemân dem ağlayup ol dem pür-ez-gam
Ki bî-hûd olduğum buyıdı ol dem

Tebârek başlayup çünki oğudum
Yedihî'l-mülke vardum dağı qodum

Anuñ mülkinde eylerken teferrüc
Öñi âsân idi oldı şoñı güç

Haķuñ ululuğında bî-hod oldum
Tutuşdum nâr ile anda od oldum

Didiler aña iy sultân-ı 'irfân
Ne gördüñ ol arada buyur iy cân

330- Didi naql eylediler baña bir bir
'Acâyib nesnelerden evvel âhîr

Hudâ halk itdi firdevs uçmağında
Bir öküz kim şolında vü şağında

Yedi kat yiri yedi âsumânı
Qoşalar iki qarnı içre anı

O tuymayaydı nesne var mı yok mı
Dağı bilmeyeyidi az mı çok mı

Hemân dem beni aldı bu taḥayyür
Kim itdi levnümi benüm taḡayyür

335- Hemân dem didüm iy ḥallâķ-ı eflâķ
Senüñ ululuğun olunmaz idrâķ

Niđā geldi benüm sırruma ol dem
Didi iy Bāyezīd ‘āciz ol epsem

Fe-emmā mülkimün baħrı lebinde
Otur tesbīh idüp ol baña bende

Benüm ululuğum deryâlarından
Daħı bir kaçresini görmedün sen

Seni almaya tā kim mevc-i kibrüm
Ki luṭf ola saña emvâc-ı qahrum

340- Haberde şöyledür kim bir muḳarreb
Melek dergâh-ı Hâḳda didi yâ Rab

Dilerem ‘arşuñı seyr eyleyem ben
Eger ihsân idersen luṭfuñı sen

Didi ol hükmi nâfiz emri cārī
‘İtâb idüp aña ol demde Bārī

Ne kuvvetle idersin bu du‘âyı
Bu za‘f ile idersin bu recâyı

Ḳanaduñ az vücūduñ nâ-tüvândur
Anı sen göremezsın bî-girândur

345- Didi ol dem bilürsın ol ferişte
Benüm yüz biñ ḳanadum vardur işte

Ki her bir perinün buldı arası
Otuz biñ yıl ḳadar yoldı arası

Didi ol dem aña Hâḳ iy ferişte
Ki sen vaşf eyledüğüñ nesne işte

Benüm ‘arşum ḳatında kaçredür ol
Ki ḳanda bulasın ol baħra sen yol

Ki Bağdād-ı Cüneyd eyler hikâyet
Ki ‘arşuñ ḥaddine yoḳdur nihâyet

350- Ki bir cevherdür ol ‘arş-ı mu‘allâ
Ki nūr-ı Muştafâdan oldu peydâ

Muhammed nûrını dört baħş idüp Hâk
Ki bir baħsından itdi 'arşını hâk

Zümürüd gibi levnin itdi hâzrâ
Anuñ bir yayıdur tãķ-ı mu'allâ

Anuñ rengini görmez degme gözler
Ki levninden alur beñzi deñizler

Cemî'-i yaradılmış cism ü cânca
Ayağı vardur anuñ nice anca

355- Hemân Tañrı bilür anuñ hısâbın
Eger az u eger çok ihtisâbın

Ferişteh didi ol şâh-ı 'ibâda
Kınadum kuvvetüm eyle ziyâde

Didi luţfı yüzinden aña kâhhâr
O cebbâr-ı cihân keşşâf u settâr

Bilürem gerçi arturam kınaduñ
Ne deñlüdür baña 'arz it murâduñ

Didi yüz biñ kınad vir yâ İlâhî
Baña iy cümleñüñ püşt ü penâhı

360- Hem olsun giñ ki her bir per arası
Otuz biñ yıl yol olsun her arası

Didi ol dem aña Allâh ta'âlâ
Diduñ ednâsın olsun daħı a'lâ

İki ol deñlü virdüm saña bâli
Yüri var kendü boynuña vebâli

Pes andan ol ferişteh uçdı gitdi
İki yüz biñ yıl andan gör ki n'itdi

Didi ol dem ferişteh yâ İlâhî
Ne deñlü eyledüm pervâz râhı

365- Didi Hâk saña dirin iy melek ben
Uçarsañ iki yüz biñ yıl daħı sen

Ki geçmeyesin 'arşuñ bir ayağın
Degül kim seyr idesin şol u sağın

Tahayyürde alup ol dem ferişte
Didi Hak aña midaruñ gör işte

Tahayyür ol sürüşü itdi hayrān
Didi ol dem bunu oldı peşimān

سبحان من لا غاية لعظمته ولا كنه لقدرته
انت للذى لانهايت لملكه ولا حد لملكته

Didi tenzih idüp iy yüce sübhān
Ululuğuna yodur hadd ü pāyān

370- Ne evvel vardurur saña ne āhir
Ne bātın gizlüdür senden ne zāhir

Dağı yodur senüñ mülküne gāyet
Şehinşehligiñe olmaz nihāyet

Pes 'aczone idüp ol i'tirāfı
Ki tesbih oldı işi güci şāfı

Aña dek kim bulara söyleyince
Şafiyu'llāhı Hak halk eyleyince

يا ملائكتى انى جاعل فى الارض خليفة

Ki ya'nı didi ol şāh-ı felekler
İşidüñ tutuñ emrüm yā melekler

375- Ki toprağdan bir ādem yaraduram
Anuñla yir yüzini yaraduram

K'anı yir yüzine kılam hālīfe
Gerek teşrif idesiz ol şerīfe

Pes andan bu feriştehler didiler
Bu emrüñ guşşasından gam yediler

اتجعل فيها من يفسد فيها ويسفك الدماء

Ki ya'nî yaradur mısın şuları
Müşerref eyleyüp iy Hâk buları

Ki yir yüzinde ideler fesâdı
Elinden anlaruñ dâd ide vâdî

380- Dökeler kıanları idüp zülümler
Görelir birbirinden elemler

Dem-â-dem saña tesbîh eylerüz biz
Anuñ gibi yola iletmezüz iz

O dem didi hemân Allâh ta'âlâ
Ki hikmet neydügin eyleñ temâşâ

انى اعلم مالا تعلمون

Didi ya'nî ki ol 'allâm-ı 'âlem
Ki siz bilmezsiniz anı benden a'lem

Didi bunlar yine kim yâ İlâhî
Bilürürsen bilürsin cümle râhı

385- Yaradup bunları neylersin iy şâh
Döküp kıanlar kesiserdür bular râh

Saña tesbîh u tehlîl eylerüz biz
Anuñ gibi yire biz çökmezüz diz

Bizi nûruñdan itdün yoğıken var
Kaçan bir olısar toprağıla nâr

Buları kıara toprağıdan idüp halk
Kerâmet mi gele dirsın eyâ Hâk

Tamâm itdi bular bu sözi nâgâh
'İtâb itdi hemân ol demde Allâh

390- Benümle idemezsiniz zür-ı bâzû
Beşâretdür degüldür meşveret bu

Bu benden aña ta'zîmen haberdür
Ser-i âdemdür ol hayru'l-beşerdür

Getürdüğüm anı budur benāna
Dimekdür size olsun müjdegāne

Tiz anuñ siz fesādın itdüñüz yād
Neden k'anlaruñ adın itdüñüz yād

Şatarsam size almañuz buları
Ki bir görmeñüz agyār ile yāri

395- Qabül itmeñ virürsem tapuñuza
Varurlarsa qovuñuz qapuñuza

Bularuñ cürmi benüm raḫmetümden
Çok olmaya kemāl-i kudretümden

Bularuñ içlerinden nice 'ārif
Ola her birisi kân-ı ma'ārif

Cüdā olmayalar bir laḫza benden
Şu cān gibi ki ayrılmaz bedenden

Virem ben anlara cümle murādın
Ri'āyet eyleyem gam-gīn ü şādın

400- Hikāyet eyleyüp Zü'n-nün-ı Mısrī
Muṭavvelden benān eyler bu qaşrı

Ki eydür bir gün ol baḫr-ı ḫaḫāyık
Heḫ istiskāya çıkmışdı ḫalāyık

Bile çıqdum varup bunlarla ben de
Du'āya muntazır olam o ḫinde

Meger bunlar ile Sa'dün-ı mecnün
Bile çıkmışdı ol baḫt-ı hümayün

Ki gördüm kibriyā nürü yüzinde
Tecellī eylemiş öpdüm gözinde

405- Didüm iy bende-i maḫbūli şāhuñ
Bular kullarıdur sen pādīşāhuñ

Ḥudādan yağmur isterler bu yārān
Ḥudādan dile şāyed ola bārān

O dem tütüdi yüzün dergâha Sa'dûn
Didi yâ Rab diler senden bu mecnûn

Geçen gice aramızda benüñle
Geçen sır 'ışkına olsun senüñle

Bulara rahmetünden eyle bārān
Ki maħrûm olmasun bu cümle yārān

410- Hemān dem şöyle yağdı anda yağmur
Münevver oldu 'ālem gitdi deycür

Meger kulu var idi bir kişinüñ
Bilürdi kolayını her işinüñ

Siyeh-rü bendelerdendi o hoş-ħū
Şeh-i 'ālemdi ol sultān-ı Hindū

Gice vü gündüz eylerdi o ħidmet
İki mevlāya hiç gelmezdi zahmet

Gice Allāha eylerdi 'ibādet
Efendisine gündüz idi 'adet

415- Gice olsa çıkup giderdi tenhā
Ki bir vīrānede tütmişdi me'vā

Buña bir ehl-i ğaflet oldu vākıf
Varup mevlāsına didi ki 'ārif

Senüñ Hindū kuluñ her gice gider
Ki beñzer kim varur sinleri açar

Şakın saña zarar ider bu töhmet
Didi mevlāsına ol ehl-i ğaflet

Sürüp bir şeb anuñ ardınca vardı
Ki gördi yüzi yirde gökde ardı

420- Sücüd idüp Ĥaqa eyler 'ibādet
Gehī eyler rükü' ol geh iķāmet

Dili eyler Ĥudāsına niyāzı
Ten ü cānı kılar çok çok namāzı

Niyâzına urup ol dem kulağı
İşidicek eridi içi yağı

Dir idi yâ İlâhî hazretünde
Benüm eksüklügüm çokdur katuında

Ki ben kuluñı kıldıñ kuluña kul
Saña başka kul olmağa komaz ol

425- Dutup yine o dem anda münâcât
İdüp itdi Hudâya 'arz-ı hâcât

İlâhî bu kara yüzüm hakıçün
Dağı bu yaş ağan gözüm hakıçün

Muhammed ümmetinün didi yâ Rab
Ağ eyle yüzlerin bitilerin heb

Hitâb irdi aña ol böyle dirken
Didi iy karaca kulcuğazum sen

Katı az nesneye itdün du'âyı
Ki çok eylemedün benden recâyı

430- Eger Nemrûdı benden dilesen sen
Bağışlardum saña ol 'aşîyi ben

Efendisi işidüp bu du'âyı
Hemân ol aradan götürdi pâyı

Hemân kim oradan geldi evine
Şanur âzâd ide anı sevine

Şabâh ardınca turup ol da geldi
Gelince yüzine mevlâsı güldi

Şu deñlü 'izzet ikrâm itdi aña
Efendisi bu kula kaldı taña

435- Didi kulum idün şimdiye dek sen
Bu günden sonra kul oldum saña ben

Bu günden sonra olğıl benden âzâd
Melül olma gice gündüz var ol şâd

Bu kulu kovalayan kişilere ol
Didi anlaruñ üstine sürüp yol

Şanursın sen bunı sin açar imiş
Bu sin açmaz imiş dîn açar imiş

Bu kılcağaz ki gördi oldı sır fâş
Elin kaldırdı Mevlâya açup baş

440- Didi iy pâdişâh-ı genc-i esrâr
Bu genc-i mahfî oldı halka ızhâr

Defîne gibi defn it sen bu genci
Baña çekdürme bunda derd ü renci

Hemân dem cânını virdi Hudâya
Fenâdan göç idüp gitdi bakâya

Pes andan Hâk 'itâb itdi sürûşa
Bular korqularından döndi mûşa

Didi kim iy melekler görüñ işte
Diyince Hâk utandı her ferişte

445- Didi var kullarumda nice bunlar
Gibi kullar ki sultânlardur onlar

Bizüm tesbîhumuz var diyü minnet
İdersiz baña iy ehl-i nedâmet

Ben anı sizden itmezsem kabûlüm
Kabûl itmekdürür gerçi ki yolum

Size andan ne aşşı ola 'âyid
Ki yatlu söz dimekte yok fevâyid

Eger ol âdemüñ oğlanların ben
Kabûl itsem kamu olanların ben

450- Ziyân itmeye anlara güneş-kâr
Günâh itdüklerinden zerre miqdâr

Egerçi nürdan halk olduñuz siz
Buları rüşen itdük hâkden biz

Ne aşşu olduĝuñuzdan güzeller
Tatalum olduñuz hep bî-bedeller

Ki ben sevmeyicek sizi budur söz
Ki sizden her bir eşyādandurur yüz

Sevincek anları ben bir leb-i kişt
Ziyān olmaz bulara olduĝı zişt

455- Ferişteler işidüp bu 'itābı
Hemān dem bu hitāb-ı müsteṭābı

Helāk oldu o dem nice melekler
Kalanı ādemüñ rızkını bekler

Musaḥḥar oldu insāna melekler
Kimi de ādemüñ kendüyi bekler

Diyen ol 'arşı seyrān ideyin ben
Didi Ḥaḡ aña da yan odlara sen

Hemān ol dem ḡanadları köyüñdi
Yanarken bu rüşen nārı söyüñdi

460- Çü ḡaldı anda şöyle bāl ü per kem
Ki mi'rāc eyleyince faḡr-i 'ālem

Maḡāmına varup uğradı anuñ
Şefi'i ḡaḡ u cāv ü āsumānuñ

Du'ālar eyleyüp 'arz itdi ḡacāt
Benümçün Ḥaḡḡa it didi münācāt

Dilek eyledi anı Ḥaḡdan ol dem
O sulṭān-ı mükerrrem şāh-ı mükrem

Ḥabūl idüp sözini Ḥaḡ ta'ālā
Didi ol dem rasūlüne ḡabībā

465- Ki ḡaḡ itdüm senüñçün mā-sivāyı
Yiri vü göĝi vü ḡurşid ü ayı

Ben itdüm raḡmetüm cūyını cārī
Kime dilersen eyle sen de yarī

O dem 'arşı tamâm itmedi seyrân
Bu kez seyr eylesün iy şâh-ı hûbân

Girü virdi kınadın aña hâdî
Anuñ da ol idi Hâğdan murâdî

Peyember şükr idüp yüzi ağına
Oradan gitdi Firdevs uçmağına

470- Melek kim anda oldı şâhib- 'ıqbâl
'Ağabince bile geldi açup bâl

Hıtab idüp Hudâ didi habîbâ
Mağâmuñdur senüñ firdevs-i a'lâ

Eger câyiz görürseñ bu ferişte
Senüñ kıpacuñ olsun bu behişte

Ki tâ kim ola bu mağlûka ma'lûm
Şefî' olmaduğñ kes ola mağrûm

Pes imdi bilmiş oluñ iy 'azizân
Hâkuñ mülkine yokdur hadd u pâyân

475- Eger bir kimsenüñ yüz biñ yıl 'ömri
Olup bu 'ömr içinde itse seyri

Hudânuñ hikmeti deryâsınuñ ol
Ki bir kıatresine de bulmaya yol

وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ

Ki ya'nî ol Hudâ kâdirdür irer
Neye isterse eli güci yiter

Ölümi dirligi halk idüp Allâh
Ki evvel ölümi yaratdı ol şâh

Pes andan dirligi halk itdi hâlîk
Bulardan soñra halk oldı hâlâyîk

- 480- Ki bir çoç şüretinde mergi hıllâk
Yaratdı gözi kıara gövdesi ak
- Dağı her dört ayağı kıara kıara
Ki uğrar emr-i Hakkla mür u mârâ
- Bu çoç her kimi süser ise ölür
Çıkar cânı bedenden cismi kıalür
- Yaratdı dirliği Hakk kudretinde
Ki sekül bir kışırak şüretinde
- Kime tokunsa dirilür şağalür
Cihânda ol diyince şöyle kıalür
- 485- Kıaçan kıopsa kıyâmet gelse sâ'at
Cehennem ehli ile ehl-i cennet
- Ebed kıaldıklarından sonra Allâh
Hemân emr eyleye bu çoçı nâgâh
- Çıkaralar anı bir yüce yire
Hâlâyık cümle hep bu çoçı göre
- Bilür misiz diyeler iy hâlâyık
Bu kimdür kim bunu halk itdi hâlâk
- Diyeler bilmeyiyüz ya biz anı
Kamumuz görmemişüz ol fülânı
- 490- Pes ol ölüm kıoçunı anda ol dem
Boğazlayup diyeler anda iy kıavm
- Diyeler çağırup iy ehl-i cennet
Ebed yokdur size şimden gerü mevt
- Diyeler çağırup iy ehl-i kıamu
Ebedsiz siz de bunda cümle kıamu
- Hikâyet budurur kim İbn-i Âzer
Ki oldu dünyeden 'uqbâya gider
- Oğulları kıatına geldiler heb
Naşihat it bize didiler iy eb

- 495- Didi anlara eyleyüp vaşıyyet
Benüm hâlüm yeter size naşîhat

Benüm hâlümden 'ibret aluñuz siz
Qalursız ben gidincek yaluñuz siz

Halilüm dimiş iken baña ol Haq
Qiyâs eyleñ görüñ hâlüm nedür baq

Benüm hâlüm budur hep ölecekdür
Sizüñ aḥvâlünüz n'olsa gerekdü

خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ

- Murâd oldur ki ya'nî eyledi Haq
Gönülün olmasın dirilmesin halk
- 500- Pes imdi ḥubb-ı Haqla zindedür dil
Ölümi gayr-ı Haq sevmekledür bil

Meger bir gün Hüseyin ile Hasan şâh
Çıqup mektebden eve tıtdılar râh

Rasülün geldiler nâgeh katına
Selâm idüp peyember ḥazretine

Peyember bunlara ol dem buyurdı
Bular gâyet güzel Qur'an oqurdı

Bulara oqı diyü oldı râgıb
Oqur iken maḥabbet oldı gâlib
- 505- Hasan şâhı lebinde itdi büse
Hüseyni gabgabında itdi büse

Hudâ reşk eyleyüp ol hinde der-ḥâl
Rasüle eyledi Cibrîli irsâl

Taḥiyetler oquyup didi bî-ḥad
Selâm eyler saña Haq yâ Muḥammed

Virürseñ sevgümüz oğlanlaruña
Qıyaruz biz de senün cânlaruña

Birini h̄ançer ile ḡabḡabından
Birin zehr-âb ile cām-ı lebinden

510- Şehîd idüp buları eyleyem zâr
Ki benden ḡayr ile olmaya bāzār

Bu sözi ḡuş idüp ol gör ki n'oldı
Mübârek gözleri yaş ile t̄oldı

Didi iy cümle m̄ahlûkuñ İlähı
Nedür suçı bularuñ ne günâhı

Buları böyle eyleyüp nidersin
Beni giryân idüp nālân idersin

Didi ol dem hemân Allâh ta'âlâ
Saña zulm eyleyem şanma h̄abîbâ

يفعل الله ما يشاء بقدرته ويحكم ما يريد بعزته

515- Ki ya'nî H̄aḡ ta'âlānuñ işinde
Ki yoḡ çün u çerā anuñ işinde

Ki k̄āirdür nice dilerse işler
İder nice dilerse perverişler

Daḡı dir yâ Muḡammed bāḡbāna
Ne suçı var gülüñ eyler bahâne

Şu ra'nâ gülleri kim t̄urur ergen
Budaḡında ter ü t̄āze t̄ururken

Burup boyunların başını üzer
Düzilmişken urur bunları büber

520- Bu şuç yetmez mi bunlara bu h̄ūlar
Ki benden ayırurlar seni bular

Pes istiḡfâr idüp cem' itdi göñlin
Perişân olmış iken dirdi 'aḡlın

Meger bir gün yine ol m̄āh-ı kāmîl
Ki 'Āyîşeye oldı göñli m̄āyil

Ki bir bühtâna uğratdı anı Hâk
Anuñçün raṭb u yâbis söyledi ḥalk

Yine arılığı ḥaḳķında âyet
Virüp Hâk eyledi aña hidâyet

525- Peyember didi ol ḥayy u ḳadîme
Bilürdük 'Âyişeyi müstaḳîme

Revâ mıdur ki anı şaḳlamaduñ
Düşürdüñ il diline yoḳlamaduñ

Ḥiṭâb idüp didi ol dem ḥabîbâ
Yaraşmaz ğayra dil virmek dil-ârâ

Bizi sevmiş iken râzı açasın
Aña meyl eyleyüp bizden ḳaçasın

Pes istiġfâr idüp ḳıldı nedâmet
Didi yâ Rabbenâ itdüm ferâġat

530- Didi ol dem hemân Allâh ta'âlâ
Mübârek ḥâṭıruñ ḥoş tut ḥabîbâ

Didi ben günüciler yigrekiyem
Ḳamunun hem eyüsi hem yekiyem

İki göz arasında gör ki n'itdüm
Görür misin ki birini yaratdum

Birisi birisine olmaya yüz
Görüp biri birini sevmeye göz

Hemân baña ola nâzır o gözler
Nedür aġyârı şol kim yâri gözler

535- Pes imdi bu ḥaberden oldı ma'lûm
Biri mevcûd imiş birisi ma'dûm

Ki dirlik Tañrı ile olmak imiş
Ki ölüm Tañrıdan ayrılmak imiş

Bil imdi iki dürlüdüñ ölüm sen
Biri gönül ölümüdür biri ten

Ten ölümü olur cān gitmek ile
Göñül ölümü imān gitmek ile

Pes imdi kimse kırtulmaz ölümden
Nitekim ādem olan kişi gamdan

540- Nitekim buyurur Allāh ta‘ālā
Kelāmında budur feḥvā-yı ma‘nā

اینما تكونوا يدرككم الموت ولو كنتم في بروج مشيدة

Ki sizi buluruz elbette kim biz
Demürden ḳal‘alarda olsañuz siz

Ḥaber virür o vāḥid birliğinden
Ölümi evvel añdı dirliginden

Anuñçün kim yaradılmadı anlar
Ölü gibiler idi cism ü cānlar

وكنتم امواتاً فاحياكم ثم يميتكم ثم يحييكم

Ki ya‘nī buyurur Allāh ta‘ālā
Öliydinüz pes andan itdüm iḥyā

545- Pes andan sizi yine öldürürem
Ki size ḳudretümi bildürürem

Didi ba‘zılar evvel itdügi yād
Ölümi ḥucet içündür bu irşād

Hem inzār itmedür bundan murādı
Ölümi evvel añduğı o ḥādī

Didi ba‘zılar evvel añduğı Ḥaḳ
Ölümi dirliginden mā-hüve'l-ḥaḳ

Ki ölüm āḥiret menzilleridür
Anuñ şāliḥ ‘amel maḥmilleridür

550- Daḥı yegdür bu fāniden o ‘uḳbā
Ki şöyle buyurur Allāh ta‘ālā

والآخرة خير من الدنيا

Didi ba'zılar ölüm mü'minâtuñ
Ki tuhfesidürür her müslimânuñ

Çün ölüm oldı mü'min armağanı
Müsâfirler alup giderler anı

Hadîşinde rasûlu'llâh-ı bih-ter
Buyurur budurur ol dürr ü gevher

الموت تحفة المؤمن

Haberde şöyledür kim budur ahvâl
Ki var idi bir eyü hûlu baqqâl

555- Gice olsa kaçan çok kâr iderdi
Virür alur idi bâzâr iderdi

Gice çok kişinuñ gönlin yapardı
Ki gündüz olıcaq gine qapardı

Kimüñ var ise qalp aqçası pûlı
Alurdi yoq dimez ol yahşı hûlı

Ki şöyle oldı kim aqçayla hâli
Pür itdi qalp zer ile bir çuvalı

Ecel murğı aña açduqda bâli
Didi varuñ getürüñ şol çuvalı

560- Varup getürdiler öñine anı
Ne varsa anuñ içinde olanı

Yüzin göge tutup didi İlähî
Baña vaqtidürür eyle nigâhı

Ki ben şol deñlü var kim yoqluğumla
Acıqmadum demüñde tokluğumla

Senüñ kullaruñuñ qalp aqçasın heb
Ki şâfi yirine şaydum müretteb

N'ola sen dağı iy şâh-ı hidâyet
Bu ben quluña qıl 'ayn-ı 'inâyet

565- Benüm de albümü řāfi yirine
Görüp biñ ‘aybumı bama birine

O baāl-ı za‘ife geldi der-āl
Ki hātifden iāb-ı lafz-ı ibāl

abūl itdük sezedük saña ramet
Daı virdük saña me’vā-yı cennet

الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ

Ki tadīr eyleyüp mevt ü ayātı
Muaddem eyleyüp didi memātı

لِيُبَلِّغُكُمْ أَيْكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا

Ki ya’nī ibtilā için sizi ben
Yaratdum udretümle cān virüp ten

570- Ki anıñuz durur bu dirlik ile
Ölümün arasında eylik ile

‘Amel eyleye baña ola ma‘lüm
Ki řāyeste midür a‘māli ya şüm

‘Amel zıkr eyledi Allāh ta‘ālā
Dimedi **asenü ‘ilmen ve mālā**

Daı ol ādir ü ayy u tūvānā
Dimedi **asenü mülken ve ālā**

Ölüm vatinde ma‘lüm oldu avāl
Oğul kız fāyide itmez daı māl

575- Ne rız u ne ‘ilimden ola fāda
Birinden olmaya hi istifāde

Ola eyü ‘amelden līk āre
Ki nūrı ola ol varmaya nāra

SU’ĀL-CEVĀB

şorarlarsa eger Allāh ta‘ālā
Olupdur ibtilādan ol mūberrā

Ne hâcet imtiḥân itmek pes anı
Eyü yavuz bilür cümle olanı

Cevâb oldur ki kendü bilmek için
Şınamaz ḳulların ol ferd-i bî-çün

580- Veli ḫalk arasında ola bellü
Kim imiş kim degül eyü 'amellü

Daḫı bile feriştehler Ḥudānuñ
Ki yarar ḳulları olduḡın anuñ

Ölümden kimse ḳurtulmaz cihānda
Gerek evinde vü gerek yabanda

Meşeldür nitekim bu iy bürâder
Ki bir kirmiş deveyi urdı bir er

Deve ardına girdi ḳovdı anı
Ki ḳaşd itdi ki andan ala cânı

585- Bu kişi ḳaçā ḳaçā düşdi rāha
Yolını āḫir irişdürdi çāha

Ki gördi ḳuyunuñ azḡında ol dem
İki ağaç köki var ḫurur epsem

O köke yapışıp şalındı çāha
Ki tā virmeye ol 'ömrin tebāha

Hemān ol kim bu köki egdi bükdi
Deve de ḳuyunuñ azḡında çökdi

Bu kişinüñ daḫı iki ayaḡı
Ḳuyunuñ dibine irdi aşāḡı

590- Bu kişi baḳdı gördi dört yılanlar
Ki biri birine baş çatmış anlar

Daḫı aşāḡa baḳdı gör ne görür
Ki ağzını açup durur bir ejder

Yuḳaru baḳdı gördi ol deveyi
Ki çökmüş gözedür daḡ u ovayı

Bu kez bağıdı o yapışduğı köke
Ne gördi anıda iki çekirge

Bir ağı birisi qara ol dü-perler
O köki tırmayup bunlar keserler

595- Ki düşdi göñline ol demde qorqu
Ten ü cânını yağıdı oda qayğı

Bu hafv içinde bağıdı gördi der-hâl
Bir aru eylemiş bir qaç gömeç bal

Tıururken bunca qorhular unuttı
Dağı ol balı yimege anıttı

Şanur bu ol deveyi tıura ürke
Bu bir'ki köki bu iki çekirge

Kesüp anlar kişi düşdi aşığı
Bir oldı indi başıyla ayağı

600- Pes imdi bu da bir qarab-ı meşeldür
Bu kısmet herkese rüz-ı ezeldür

Bil imdi ol deveden bunda maqşüd
Eceldür kim irer dir ü eger züd

Ki bundan kimse qaçup bulmadı yol
Çöküpdür cümle halkuñ üstine ol

Murād ol iki kökden qarş eger tül
Ömürdür kim kesilmekdedürür ol

Ki temsil eyleyen bunda ceradı
Gice gündüz görür anda muradı

605- Kişinüñ 'ömrünü tırmaz keserler
Çıqar elden bu yolda nice serler

O dört mār oldurur bu oldı maqşüd
Vücüdıdur kişinüñ hadd u ma'düd

Biri oddur biri yildür biri şu
Biri topraq muhālifdür bu qamu

O ejderden murâd olan da budur
Yedi başlu bir evrendür ʔamudur

Murâd olan budur pes ol 'aselden
Bu dünyâ lezzetidür çıkar elden

610- Murâd olan ʔuyudan bî-baḳâdur
Bu dünyâdur ki bir çâh-ı belâdur

Ki budur ol kişiden daḳı maḳşûd
O ğâfillerdürür kim oldı merdûd

Olardur kim Hudâdan oldılar dūr
Olup bu zevḳ-i dünyâ ile maġrūr

Ölümlle âhîret hâlin unuttı
O bilmezliġi gör kendüye n'itdi

Tamâm oldı müretteb bu merâtib
Bu daḳı bir hikâyetdür münâsib

615- Meger bir kelb-i teḣne geldi şuya
Ki yanmış yûregın şuyıla yuya

Bir etmek gördi yüzer şu yüzinde
Göricek anı bu it oldı zinde

Diledi kim ala yiye bu nânı
Bu nânun sāyesi aldadı anı

Şu deñlü oḳa gördi ʔutamadı
ʔutup yimegidi anı murâdı

Bu nânı daḳı aldı gitdi emvâc
Bu gitdi baḳa ḳaldı ol gözi aç

620- Ne gölge girdi eline ne etmek
Ne müşkil hâl olur bilmezlik itmek

Pes imdi bu da bir ḳarb-ı meᣣeldür
Gözi ʔoymayana ʔopraḳ maḳaldür

O 'uḳbânun bu dünyâ sāyesidür
O devlet çâhidur bu pâyesidür

Ki zīrā āhīret dūnyā degüldür
Biri dikendür anuñ biri güldür

Çü tutmağ gölgeyi āyīn degüldür
Ele girmekliği mümkün degüldür

625- Bu dūnyā kimseye hiç bākī qalmaz
Buña t̄alib olan maṭlūbın almaz

Bu dūyāyı qovanlar şöyle ma'lūm
Huzūz-ı āhīretden oldu maḥrūm

Pes imdi 'āqıl olan kişi oldur
Bunu terk eyleye bir hoşca yoldur

Dilinden dūr ide ḥubb-ı fenāyı
Düşürmeye zebānından baqāyı

Ki meşğül ola yarağına anuñ
Gereklüsi budur bu cism ü cānuñ

630- Varup ol bākī evde ola rāḥat
Çeken bunda olunca derd ü miḥnet

Çekenler bunca raḥmetle meşakḳat
Mu'azzēb olmaya çekmeye zahmet

Ki zīrā budurur mağz-ı naşīḥat
'Uşāta qatı olisar 'uqūbet

وَهُوَ الْعَزِيزُ الْعَفُورُ

'Azizān ya'nī bu gālib dimekdür
'Azizūñ ma'nisi gālib dimekdür

Ki ya'nī qatidur anuñ 'azābı
'Uşāt u kāfire Ḥaḳḳuñ 'ıqābı

635- Dimekdür ma'nisi ya'nī gāfūruñ
Ġafūridur o şeh 'abd-i şekūruñ

Ki yarlıgayıcıdur tevbe-kārı
Muṭī' olanlara kıılır o yarı

İşâretdür ki eylerler rivâyet
Ki râviler ider bir hoş hikâyet

Didi ol yir yüzünñ mihr ü mâhı
Yüzini göge tütup yâ İlähî

Geçen ümmetlere kılduñ çok in'âm
Olara eyleduñ tekrîm ü ikrâm

640- Uzun 'ömr ile virdüñ anlara mâl
Ki yağdurduñ semâdan h'ân ile bal

Benüm ümmetüme ne virdüñ iy Hâk
Cevâbın vir sü'âlün sâ'ile bak

Hiţâb idüp didi Allâh ta'âlâ
Celâlüm 'izzetüm haqqı habîbâ

O denlü eyledüm bunlara ikrâm
Olara itmedüm bu denlü in'âm

Bularuñ müzdini itdüm ziyâde
Bu olmadı olardan bir 'ibâda

645- Dağı yazuklarını yarlıgadam
Ki zirâ buydı aqşâ-yı murâdum

Değişdüm seyyi'âtın tayyibâta
Bulardan müslim ü ger müslimâna

Buları eyledüm halk içre bih-ter
Nice peygâamberlerle berâber

Rasül eydür ki Allâhü ta'âlâ
Olıcağ ümmetüm haqqında güyâ

Şu denlü didi kim Hâkdan utandum
Tayınmışken yine aña tayandum

650- Pes andan didi yine yâ habîbî
Ki sensin dertlü gönüller tabîbî

Ki ümmetüñi sevdüğümi ben de
İnanduñ mı göreyin söyle sen de

Eyitdüm kim belî yâ Rab inandum
Senüñ luţfuñ görüp ğâyet utandum

Didi yine rasûle Hâķ ta‘âlâ
Baña işmarla bunları ħabîbâ

Buları rahmetüm âbıyla yudum
Bularuñ sevgüsini sende ķodum

655- Sevesin bunları sen de be-ĝâyet
İdesin bir gün anlara şefâ‘at

Yine bir gün ümem ħaķķında Aĥmed
Tefekkür eyleyüp tırurdu bî-ĥad

İdüp ol dem özin bir ĝayr-ı tebdîl
Çıķa geldi hemân ol ĥîn Cibrîl

Rasûli göricek nâmûs-ı ekber
Gülüp didi hemân Allâhü ekber

Rasûl ol demde ķaldurdu hemân baş
Didi niye gülersin yâ ķarındaş

660- Didi bir kimse görse bir ‘acâyib
‘Aceb midür olursa ĥande ĝâlib

Eyitdi ne ‘aceb gördüñ di baña
Ne fikr itdüm diyeyin ben de saña

Meger kim ķarşusunda bir perende
Otururdu dıraĥtânuñ birinde

Meger pâyında ol murĝ-ı hevânuñ
Ki bir zerre ķadar gil vardı anuñ

Didi kim yâ rasûla’llâh nażar ķıl
Şu ķuşuñ ayaĝında neyler ol gil

665- Bulandurur mı bu yedi deñizi
Ne dir gör aña ol ehl-i temîzi

Neden ola bulana yedi deryâ
Bu deñlü balçığıla bî-maĥâbâ

Didi ol demde aña yine Cibrîl
Günâhı ümmetüñüñ budurur bil

Ĥudânuñ raĥmeti yedi deñizdür
Bu deryâlar o deryâdan beñizdür

Bu ĥod bir kaĥre yok bir zerre gildür
Ĥudânuñ raĥmetinen çok degüldür

670- Ĥü bildürdi Ĥudâ-yı Ĥaĥ ta'âlâ
'Aziz olduĥını ĥullara Mevlâ

Beyân idüp ĥâfûr olduĥını Ĥaĥ
Daĥı ĥudretle maĥlûĥ itdüĥin ĥaĥĥ

Eyitdi zıkr idüp raĥmetlerinden
Biri de budurur âyetlerinden

الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا

Ki ya'nî ol odur kim eyledi ĥaĥĥ
Biri birinüñ içinde mu'allâĥ

Yaratdı gökleri ol ferd-i muĥlaĥ
Biri birinden a'lâ vü muĥabbâĥ

675- Ki her birisinüñ arası boldur
Biribirine beş yüz sâle yoldur

Ĥalunlığı da beş yüz yoldurur heb
Bu tertîb üzre olmuşdur müretteb

Pes imdi dünÿe göĥin Ĥaĥ ta'âlâ
Deñizden ĥaĥĥ idüben itdi peydâ

Ĥurur ol ĥudret-i Ĥaĥla mu'allâĥ
Yire bir kaĥre ĥammaz olalı ĥaĥĥ

Ĥaçan kim ĥopıcaĥ rüz-ı kıyâmet
O deñiz od olur dir ehl-i ĥikmet

680- Döküle yir yüzine pâre pâre
Ĥalâyıĥ ĥarĥ olalar baĥr-ı nâra

İkinci kat gögi yaşıl idüp halk
Zümürüdden yaratmışdur anı Hâk

Üçünci gök zeberceddendir a'lâ
Ki andan levn alur tāk-ı mu'allâ

Ki dördünci gögidür aq gümüşden
Yüzi rüşendürür ay u güneşden

Beşinci kat gögi aq incüdenür
Gümüştün ibrik ol simin legendür

685- Şeşüm firüzedendür dirler anı
Semâyı oldur iden āsumānī

Yedinci gök kızıl yākūt-renkdür
Bularuñ gerdişi andan direnkdür

Zümürüdden yarattı kürsîyi Hâk
Kamusından bu olur oldu yolaq

Bunuñ yanında gökler her ne kim var
Olur bir yazuda bir halka miqdâr

Bu kürsîniñ mişâli dağı iy yâr
Olur 'arşuñ katında halka miqdâr

690- Bu kürsî gögini işitdün işte
Ki bunı götürendür dört ferişte

Birisi anuñ âdem şüretinde
Birisi murğ-ı tâyir hilkatinde

Birisi şîr-i vahşî şüretinde
Birisi dağı öküz hey'etinde

Hudâdan bunlaruñ dördü de yek-ser
Ki cinslü cinsinüñ devrin dilerler

Ki dirler bunlar için hâmil-i 'arş
Bulardan bağı-i diğerdür yedi ferş

695- Bularuñ çünkü bildün aşlın işte
Sekizdür 'arşı götüren ferişte

Ululuğunu 'arşuñ kimse bilmez
Bunun şerhi beyân u vaşfa gelmez

Ĥudâ bilür anuñ neydügin ancak
Kim oldur ĥâlîkı ol eyledi ĥalk

Bu 'arşı götüren sekiz sürüşa
Buyurdu Ĥaķ alalar anı dūşa

Şu deñlü cidd ü cehd eyledi bular
Götürimedi anı bu ulular

700- Pes andan ol kavıyyü şâh-ı ta'zîm
Bulara eyledi bu resme ta'lîm

Didi eydüñ bunı ol dem didiler
Götürdi 'arşı ol birle yediler

لا حول ولا قوة الا بالله العلی العظيم

Pes andan diledi Allâh ta'âlâ
Yine bir dürlü ĥikmet ide peydâ

Pes evvelki yeri yaratdı anı
Fırâş itmege ĥullarına anı

İkinci ĥat yiri ĥalk itdi andan
Ki vardur anda bîĥad cinn ü cândan

705- Çıķa âĥir zamân olduķda o cân
Beşerle bu mekânda ola miĥmân

Üçüncü câyı 'allâm u 'alîmüñ
O yirdür maĥzeni riĥu'l-'aķîmüñ

Ĥıyâmetde o nevvâl-i nevâle
Anı kâfirlere ide ĥavâle

Nitekim anuñ ile ĥavm-i 'Âdı
Helâk itmek idi itdi murâdı

Çıķup bir igne yurdusı ĥadardan
Helâk eyledi 'avretlerden erden

- 710- Haķuñ dördünci ķat yirinde ta'yîn
Olur iblis ile cünd-i şeyātîn
- Beşinci ķat yirinde töludur hem
Yılanlarla 'aķārīb-i cehennem
- Ki her biri biserek bir devece
Ne deve her biri vardur bir evce
- Hem altıncı yirinde vardurur bil
Ki aġlāl-i cehennemle selāsıl
- Bulardan çıkma bir halka budur hāl
Ki kuruşun gibi taġlar ola di ķal
- 715- Yedinci ķat yirün evşafı budur
Cehennem yelleriyle tötöludur
- Ki bād-ı zemherir ü bād-ı şarşar
Bu yellerdür haber virür peyember
- Haberde şöyledür kim sen de yazın
Ki ġāyet ıssılar olduķda yazın
- Cehennem odı yir biri birini
Tarıldum diyü yadırķar yirini
- Hudādan ol nefes ister bu destür
Hemān ol demde bir kezden dem urur
- 720- Pes ıssıda harāret andan olur
Degül midür ya daķı ķandan olur
- Kaķan kim ķatı kış olsa burüdet
O yellerden olur gidüp harāret
- Pes andan sońra da cennet sekizdür
Tek olmadı bular çifttür ikizdür
- Yedinci ķat felekden yuķarudur
Kimi kızıl kimi yaşıll şarudur
- Biri birinün üstindedürür heb
Bular da gök gibi yir yir müretteb

- 725- Evelki uçmağını Hâk ta'âlâ
Ki mercândan yaratdı itdi peydâ
- Ki viridi adını dâru'l-celâl ol
Sa'âdet aña kim tütüdi aña yol
- İkinci cennetini eyledi halk
Yevâķit-i muravvaķdur o muṭlaķ
- Anuñ dâru's-selâm eydildi adı
Melâmetdür alan andan murâdı
- Zeberceddendür üçüncisi anuñ
Bu âb-ı rüyüdür bâġ-ı cinânuñ
- 730- Hem adı cennetü'l-me'vâdur anuñ
Maķâmıdır bu her ehl-i vefânuñ
- Daġı dördüncisi bu heṣt-cihânuñ
Ki bünyâdı yaşıllı mercândur anuñ
- Buña dâru'lḥulûd oķurlar adı
Ki buña böyle viridi adı hâdî
- Beṣinci aķ gümüṣdendür ki dile
Ki bunuñ adına dirler vesîle
- Pes altıncı behiṣtüñ bu adası
Hem altundandırur anuñ binâsı
- 735- Hem adın cennetü'l-firdevs oķurlar
Kimi isterse Aḥmed anda ķorlar
- Maķâmıdır bu cennet Muṣṭafânuñ
Ṭuraġıdır bu cîm ol bâ-ṣafânuñ
- Yedinci aķ gümüṣdendür münevver
Güneṣ nûrından anuñ nûrı enver
- Bunuñ da dâr-ı ḥuld oķurlar adın
Girenlerüñ de ḥâlid ķorlar adın
- Sekizinci daġı aķ incüdüdür
Bu bir cân-baḥṣdur kim sîm-tendür

740- Ki cennätü'l-'adindür bunuñ ismi
Hem ismine göredür cümele resmi

Hisâbı yoq içinde küh u deştüñ
Behişt-i heştür heşt-i behiştüñ

Çamusında aqar âb-ı revânlar
Ki cisme cân bağışlar cânâ cânlar

Mizâcını şorarlarsa bu şular
Ki zîkr olmışdurur sâbiğda bular

Dağı her birisinüñ bir cinânuñ
İkişer perlüdür qapusı anuñ

745- Budur her perlerinüñ iştiyhâri
Ki şarğdan garba dekdür araları

Pes imdi ol Hâquñ hikmetlerine
İrilmez 'aql ile kudretlerine

Muğâl oldı çü bilmek mâ-sivâsın
Taşavvur mümkün olmaz kibriyâsın

Ne vardur ibtidâsına bidâyet
Ne vardur intihâsına nihâyet

مَا تَرَى فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِنْ تَفَاوُتٍ

Hudâ eydür ki ya'nî yâ Muhammed
Şefâ'at kânı ihsân issi Aşmed

750- Ne deñlü diğğat ile ru'yet itseñ
Ki bir ru'yetde yüz biñ diğğat itseñ

Yaratduğında raħmânuñ ħabîbâ
Bahâne bulımayasın sen aşlâ

فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ*

Ki ya'nî buyurur dir Hâq ta'âlâ
Rasûle yâ Muhammed yâ ħabîbâ

Ki döndür yüzüni baq göklere sen
Ne resme eyledüm tertîb anı sen

Ki var mı gör yaruq yırtuq dağı 'ayb
Mükerrer dir yine ol hâtif-i gayb

ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ

755- Ki ya'nî gör girü ikileyin baq
Ki hîç 'ayb u hâlel var mı dir ol Hâk

SU'ÂL-CEVÂB

Su'âl eylerler ise bu arada
İki kez baq demekde neydi fâda

Cevâb oldur iki baq didüğinde
Kişi bir nesneye baksa öñinde

Göremez bir bakmada 'aybın anuñ
İki kez bakmayınca gaybın anuñ

إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ

Nazaruñ girü aña döne ya'nî
Virür ehl-i ma'anî böyle ma'nî

760- Eger 'ömrüñ varınca nâzır olsañ
Nazar kıлмақда dâyim hâzır olsañ

Bahâne bulısar degülsin aşlâ
Hâkuñ 'ilmindedür her nesne zîrâ

Pes imdi zâhir oldı kim Hudânuñ
Ki mañlûkıñda maşnû'ında anuñ

Ne noqşân ola ne 'ayb u bahâne
Nitekim eydür ol şâh-ı yegâne

وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا

Ki ya'nî eyledük dünyâyı tezyîn
Ki yoқdur yir ü gögüñ 'aybı ta'yîn

765- Anuñçün didiler dünyāya dünyā
Bu gayet azucuğdur dār-ı ‘uqbā

Meşelde didiler yer göge nisbet
Kıyās itdiler anı ehl-i hikmet

Ki bir şahrāda bir dāne gibidür
Haber viren bu aḥbārı nebīdür

Bu dünyā gögi daḥı şöyledür dir
İkinci göge nisbet eyledür dir

Yedinci kat göge varınca yuta
Bu vechiledürür dir ehl-i ma‘nā

بَصَائِح

770- Haber virür ki ya‘nī Ḥaḫ ta‘ālā
Ki dünyā gögin itdük zeyn ü zībā

Çerāğlar birle tezyīn itdük anı
Müzeyyen eyledük dir āsumānı

Meşābīḥ añduğın Qur‘ānda hādī
Ki ılduzlardurur bundan murādı

Müfessir dir ki tefsīr-i Katāda
Ki andan bu olundu istifāde

Felekde bu nücūmuñ varını Ḥaḫ
Ki üç nesne için ḥaḫ itdi muṭṭaḫ

775- Biri tezyīn için bu āsumānı
Biri güm olmamağçün zührevānı

Ḳarañu gicede ḳuruda yaşda
Ki güm-rah olmamağçün tağda taşda

Ki ednāsı nücūm-ı āsumānuñ
Ki dört yir deñlü vardur dirler anuñ

O üç vechüñ budur biri de ta‘yīn
‘Urūc itdükce göklere şeyāṭīn

Görüp bunları od ile atarlar
Melekler bunları oda yaqarlar

وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ

- 780- Bu ılduzlar ki bir qandil gibidür
Yedi çarhuñ hezârân kevkebidür

Rivâyetdür bu kim olsa qaçan şeb
Ki dirler biri birine biner heb

Bular şol deñlü gider azın azın
İşidürler feriştehler avâzın

Buları diñleyüp ya'nî bu şerler
Vireler sihr idenlere haberler

Bu qandillerden od olup atarlar
Bu şeytânları od ile yaqarlar

- 785- Şehâb eydürler adına bu oduñ
Şerârı var belürmez rengi düduñ

Pes ol vaqtin ki hikmet birle ol Haq
Yedi qat göklerini eyledi halk

Bezedi her gögi bir yılduz ile
Yedi qat gökleri her yılduz ile

Bezedi ay ile dünyâ semâsın
Buña göre kıyâs it mâ-sivâsın

Ki bundan soñra zeyn eyledi anı
'Uṭâridle ikinci âsumânı

- 790- Üçüncü gögünü ol mihri rüşen
Kamer-veş itdi zühreyle müzeyyen

Ki dördüncü gögi şems ile tezyîn
İdüp anı da itdi bir hoş-âyîn

Beşinci gögi merrîh ile ol şâh
Müzeyyen eyledi anı da Allâh

Dağı altıncı göği müşteriyle
Müzeyyen itdi şanı' beñzeriyle

Müzeyyen eyleyüp anı müzeyyin
Yedincisin zühalle itdi rüşen

795- Pes andan mü'minānuñ gönlünü Hağ
Bu gökler gibi hep hağ itdi muñlak

Göñül dağı yedi katdur bil anı
Olur anuñ dağı bir bir beyanı

Ki evvel katına dirler anuñ şadr
Ki İslām ile itdi anı da bedr

Nitekim buyurur Allāh ta'ālā
Bu iñfādan ider ol sırrı peydā

أفمن شرح الله صدره للإسلام

İkinci perdesine didiler kalb
Anı imān ile zeyn eyledi Rab

800- Nitekim buyurur Allāh ta'ālā
Bu āyetle ider keşf-i mu'ammā

اولئك كتب في قلوبهم الايمان

Üçüncü perdeye şefkat didiler
Mağabbetdür ki cānlar anı diler

Nitekim buyurur 'allām u dānā
Ki Qur'anında ol hayı u tūvānā

قد شغفها حبا

Çehārum perdesinüñ budur adı
Fu'ād oğudı anı kavlı-i hādī

Nitekim buyurur kavlinde Allāh
Dile andan dilesen dilden āgāh

ما كذب الفؤاد

- 805- Beşinci perdenüñ budur peyâmı
 Oğurlar hayretü'l-çalb aña nâmı
- Ki kendü sevgüsüyle bunı dâver
 Maḥabbet zevķi ile itdi zîver
- Ki ḥubdan ğayrı şıgmaz bu arada
 Olur bunda şafâlar istifade
- Nitekim ol muḥîṭ-i cümle 'âlem
 Kelâmında buyurur a'lem a'lem
- يحبونهم كحب الله والذين آمنوا أشد حبا لله
- Pes altıncısına dirler süveydâ
 Bunı 'ilm ile tezyîn itdi Mevlâ
- 810- Nitekim buyurur ol 'âlimü'l-ġayb
 Ne şübhe ḳavl-i pâkidür bilâ-reyb
- و علم آدم الاسماء كلها

 و علمناه من لدنا علما
- Yedinci perde kim yaratdı ol Rab
 Ki dirler adın anuñ behcetü'l-çalb
- Bu perde kim naẓar-ġâh-ı Ḥudâdur
 Tecelliyât ile bu imtilâdur
- Pes imdi bu cihân ğibi hezârân
 Cihânı sende ğarḳ itdi o Yezdân
- Ne cevhersin ve illâ bilmedüñ sen
 Bu ḫayretde bu sırda vâlihemin ben
- 815- Muḫaḳḳıqlarla 'ârifler dimişler
 Bu ḫalvâyı bişürmişler yimişler
- Ay ikidür biri anuñ semâyî
 Felekî didiler ya'nî bu ayı
- Birine ḳalb-i mü'min oldı me'vâ
 Melekî dirler aña ehl-i ma'nâ

Ki gökde olan ayı hıalq her cā
 Kılurlar gice vü gündüz temāşā

Melekī ayı gök hıalqı temāşā
 İderler kim göñüldür aña me'vā

820- Ki zīrā bu naẓar-gāh-ı Hudādur
 Haķıķatde ol aydan bu 'alādur

Gök ayı nūrunı bu ferşe şaçar
 Göñülde toğan ay tā arşa şaçar

Gice gündüz toğar mäh-ı semāyī
 Yine yatup kararur rüy-ı cāyı

Velī dilde toğan mäh-ı münevver
 Maķabbet burcını itmişdür enver

Ki bitmez dāyimā şābitdür ol mäh
 Naẓar eyler aña her dāyim Allāh

825- Çü yıl bilmek içündün gökdeki ay
 Hudāyı bilmek içündür meh-i cāy

Göñülde gel bu māhuñ gör kemālin
 Haķuñ görür cemāliyle celālin

Şıgar şarķa vü ğarba gökde bu ay
 Bilürler anı yoķsul u eger bāy

Velī bu dilde toğan mäh-ı enver
 Degüldür gökdeki ayla berāber

Bu ne şarķa şıgar ne ğarba zīrā
 Kelāmında buyurur Haķ ta'alā

لا شرقية ولا غربية

830- Felek ayı güneşden nūr alur bu
 Münevver andan olur perde her sū

Göñülde toğan ayuñ gör kemālin
 Başıretle görür bu Haķ cemālin

Süveydâya sevâd olup muķârin
Görürler zü'l-celâlûñ nûr u nârin

Felek ayınuñ ebr olur hiçâbı
Gidermez gâh olur yüzden niķâbı

Bu rüşendür gönülde olan aya
Hiçâb olmaz semâ'-i seb'a pâyâ

835- Felek ayı nücûm-ı harķ ile heb
Ne var ise semâlarda müretteb

Ķiyâmetde gök ile yir yüzine
Bu uymaz gönül ayı yıldızına

Ķiyâmetde olıcaķ cümle sır fâş
Gönülde olan ay Ķalduracaķ baş

Ṭola tavarla meydân-ı Ķiyâmet
Ser-â-ser nûr ola her sû tamâmet

Felek ayı bu bir mir'âta beñzer
Güneşden nûr alup olur münevver

840- Velî bu dilde çoğan mâh-ı mezkûr
Ķaķuñ nûr-ı cemâlınden alur nûr

Daķı mü'minlerûñ gönlin o bih-ter
Cemâli nûrî ile itdi enver

Müzeyyen eyleyüp ol şâh-ı zîver
Bularuñ gönlini Ķıldı münevver

الله نور السموات

Bunuñ nûrından ol mâh-ı vefânuñ
Yaratdı nûrını Ķaķ Muştafânuñ

Mübârek çehresinde itdi peydâ
Başîret ehli eylerdi temâşâ

845- Bu nûrî evvelâ Bübekr-i şiddiķ
Gönül göziyle görüp itdi taşdiķ

Hemân İmâna geldi itdi ikrâr
Şehâdet sözün itdi dilde tekrâr

Ki Talhaya Sa'îd Oşmân bin 'Akkân
Bu hâli tıyup oldılar peşimân

Ebû-bekrûn evine geldiler tiz
Üçünün de elinde tığ-i ser-tiz

Okıyup taşra çıkardılar anı
Didiler yüzine bir bir olanı

850- İştük seni dönmişsin dinünden
Yeni üslûba eski ayınünden

Ya gine dînüne girgil bize dön
Yağud öldürürüz biz seni bugün

Eyitdi anlara gelün varalum
Ne ise maşlahat anda görelüm

Muhammed yüzini gördükde yârân
Eger siz de getürmezseñüz İmân

Hemân beni siz öldürün orada
Gelün düşmeyelüm cenk ü 'inâda

855- Bular geldi rasüle yile yile
Cemâlini görünce üçi bile

Hemân İmâna geldiler didiler
Şehâdet şehdinün balın yediler

HİKÂYET-İ MÜNÂSİB

Kaçan kim Fâtıma vardı 'Aliye
Nikâh itdiler anı ol veliye

Ki Mekke kavminün kâfirlerinün
Havâtini bularuñ her birinün

Muhammed kızınuñ yoğdur cehâzı
Diyüp söyleşdi bunlar çoğ u azı

860- Meger bir gün bulardan birlerinin
Dügünü oldı bir meh-terlerinin

Tonandılar keyünüp dürlü tonlar
Berây-ı Fâtıma rağm ide bunlar

Gülüşeler anuñ 'uryanlığına
O gül yaprağınınuñ handānlığına

İşitdi bunı ol berg-i gül-i ter
Melül oldı vü itdi nergis-i ter

Gül-âb-âmez idüp şeyn güllerini
Tağıtdı bād-ı gam sünbüllerini

865- 'Aliyy-i murtażā ol 'ayn-ı 'izzet
Melül olmış bunı gördi be-ğâyet

Didi iy Tañrınınuñ maħbüb-ı cānı
Zamiründe görünmez şādumānı

Nedendür bu melâlet di baña sen
Ola kim şād idem sen gülşeni ben

Diyince neydügin anda 'Alīye
Melâlet 'arız oldı ol velīye

Rasülün tırup ol katına vardı
Haber neydügin ol mağbüle viridi

870- Rasülün gönli ol dem oldı meşğül
Niyâz-ı bî-niyâz itdi o mağbül

El açınca du'âya ol ser-efrâz
Niyâzı murğı pervâz itdi ol nâz

Didi Cebrâ'ile ol demde devvâr
'Adin uçmağına aç bâl ile per

Var ol tonlar ki olmışdur müheyyâ
Getür keysün anı egnine Zehrâ

Varup bir boğca ol tonlardan aldı
Sürüp andan rasülü'llâha geldi

- 875- Rasüle didi ol dem bu peyâmı
 Didi Rabbüñ ider saña selâmi
- Bu tonı Fâtıma keysün tonansun
 Gören kâfir hâsedden oda yansun
- Ki tursun varsun ol düğün evine
 Ki tâ anlar yerine bu sevine
- Dağı di olmasun dünyâda gam-gîn
 Gül ile itmesün nergisi gam-gîn
- Anuñ cennetde yüz biñ câme-dârı
 Ki vardur hürilerdendür civârı
- 880- Rasül ol tonları aldı eline
 ‘Alîye virdi bu geldi diline
- İlet var Fâtıma keysün buları
 Sevündür tiz yetiş ol bahtiyârı
- ‘Alî ol dem ol aspabı getürdi
 Sevindi Fâtıma anları gördi
- Açınca boğçayı ol yüzi enver
 Ev içi nürdan oldı münevver
- Mübârek başına şarınca çenber
 Ev için tutdı büy-ı müşk ü ‘anber
- 885- Olınca hâzır ol bahtı hümâyün
 Oğuya geldi düğüne havâtün
- Gidüp bunlarla sevine sevine
 Sürüp geldi bular düğün evine
- Şu deñlü geldi istikbâle nısvân
 Görenler vâlih olup kaldı hayrân
- Didiler hep nedür yâ Fâtıma bu
 Hevâyı tîb ile pür eyledi bû
- Nedür bu müşk-feşân-ı ‘anber-âmîz
 Haber vir bunu luğf eyle bize tiz

- 890- Nedür bu di bize iy bint-i hâtem
 Koğusından mu'aṭṭar oldı 'âlem
- Didi ol âfitâb-ı baht-ı devlet
 Babamuñ devletidür bu sa'âdet
- Baña Haḫ cānibinden bu 'aṭâdur
 Haṭâ şanmañ bu kim büy-ı Hıṭâdur
- Ki cennetden getürdi bunı Cibril
 Beyānın bir bir itdi anda tafşil
- Olup işlerine bunlar peşimān
 Didiler oluruz hep ehl-i imān
- 895- Bular imāna geldi bir aradan
 Hidāyet itdi bunlara yaradan
- Tamām oldı burada bu hikāyet
 Yine söz başına irişdi nevbet
- Bu zıkr itdügümüz nür-ı 'ayāndur
 Semāvīdür o nür-ı āsumāndur
- Velī nür-ı ünāsī kim nihāndur
 Ki yirde gizlūdür gökde 'ayāndur
- Bu nürün 'arşa şaçar gökdeki ay
 Nitekim ferşe görür yoḫsul u bāy
- 900- Nitekim gökde vardurur çıraqlar
 Görürler anı yakın u ıraqlar
- Ki andan nür alup yere atarlar
 Ferişteler şeyāṭini yaqarlar
- Şehāb eydürler adını bu nāruñ
 Ki nür-ı pākdür perverdigāruñ
- Pes imdi mü'minüñ daḫı dilinde
 Çirāqlar var yanar göñli ilinde
- Kaḫan kim eylese iblīs vesvās
 Şudür-ı nās içinde cinn ü ḫannās

905- Anuñ nūrından alurlar atarlar
Bu vesvās ideni oda yaqarlar

Bu göñli hıfz iden envār-ı nevvār
Ki bir nev'a degüldür bir nice var

Pes evvel nūr imān nūrıdır ol
İkinci nūr İslāmuñdudur yol

Üçüncisine dirler nūr-ı ihsān
Hayā nūrıdurur dördünci iy cān

Beşinci nūr havf-ı kibriyādur
Celāl-i Haq sarâyında ziyādur

910- Pes altıncısı dirler nūr-ı ümmid
Yedincisi maḥabbet nūrıdır dīd

Sekizincidürür nūr-ı mücāhid
Toquzuncıdurur nūr-ı müşāhid

Bu envār ile pes huffāz-ı imān
İderler hıfz-ı imān harq-ı şeytān

وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ

Ki ya'nī buyurur Allāh ta'ālā
Yaraqladuk biz anlara ḥabībā

Sa'ıruñ nārın ol şeytānlar için
Yaraqladuk dir ol Haq anlar için

وَلِلَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

915- Bu āyetde budur tefsir-i ma'nī
Yaraqladuk daḥı anlara ya'nī

Cehennem ṭamusınuñ biz 'azābın
Göriser kāfir olanlar 'iḳābın

Haquñ tevḥidine itdiler inkār
Görelere bir bir anı ḳavm-i küffār

Ne yavuz varacak yirdür cehennem
Anuñ yidi qapusu vardurur hem

Birinden birinüñ hem mâ-verâsı
İki biñ yıl qadar yoldur arası

920- Velikin ba'zılar işbu yidiler
Ki beş biñ yıl qadar yoldur didiler

Bu her derede yetmiş biñ cebel var
Ki oddan halk olunmuşdur dir aḥbâr

Daḥı her taḡda yetmiş biñ dere var
Buḡârından bu vâdînüñ yanar nâr

Daḥı yetmiş biñ ev var her birinde
Bu vâdînüñ turur yerlü yerinde

Daḥı her evde hücre bu 'adeddür
'Azâbı biri birinden eşeddür

925- Ki yetmiş biñ tolu her hücre şandük
Bugün bil dime yarın ḡayrı şanduk

Bular hep cümle oddandur ser-â-ser
'Azâbı güne güne nev'-i diḡer

'Azâb ile tolundur içleri heb
Bu tertîb ile olmuşdur müretteb

Biri birinden artuḡdur 'azâbı
Aña göredürür yine 'ıḡâbı

Daḥı tamu yedidür her birinüñ
Birer ḡâyifesi vardur yirinüñ

930- Yeridür ehl-i 'işyānuñ cehennem
Laḡā büte ḡapanlar yiridür hem

Ḥuḡam ye'cüc u me'cucuñ yiridür
Bular ḡurtulmadan andan beridür

Yiridür hâviye ehl-i Yahūduñ
Ḥisâbı yoḡdurur oddan 'amūduñ

Olup her biri bunların mu‘azzeb
Şeyâtînuñ sa‘îr oldı yiri heb

Münâfıklar yiri dağı saqardur
Şalâtı terk idene de maqardur

- 935- Nitekim buyurur qahhâr u qâhir
Kelâmı nazmınıñ zımında zâhir
ما سلك كم فى سقر قالوا لم نك من المصلين
ولم نك نطعم المسكين

Yedincisine dirler çâh-ı gayyâ
Anı da eyledi bir kavme me‘vâ

Ki ya‘nî ol saqar tamusı sorar
Bu kavmine düşine göre yorar

Ne nesne koydı bunda sizleri dir
Ki bunlar dağı eydür giç eger ir

Namâz kılmaz zekâtı virmez idük
Vireydük anı bunda girmez idük

إِذَا أَلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهيقًا وَهِيَ تَفورُ

- 940- Kaçan uğrasalar tamuda ya‘nî
O kâfirlere budur aşl-ı ma‘nî

İşideler olardan çirkin ünler
Nitekim aıncaq eşek onlar

Cehennem ehlinüñ ya‘nî avâzı
Anuñ gibi olalar çoğ u azı

Dağı tamunuñ ünin ideler güş
İşidenler ola ol demde bî-hüş

Ki biñ yıllık ırakdan ire üni
İşidenlerüñ ola qara günü

- 945- Budur ekşer sözi ehl-i sürüruñ
Ki tefsirinde bu **hiye tefürüñ**

Tahayyürde alup bir nice cîrân
Olupdur her biri âşüfte hayrân

Velîkin ba'zı te'vîl eylemişler
Güci yetdüklerince söylemişler

Tefûra virdiler bu resme ma'nî
amunuñ odnuñ yalını ya'nî

Yuaru alka beş yüz yıl adar yol
'Uşât u kâfiri arşulaya ol

950- Pes andan hâlık-ı mihr ü meh ü sâl
Ki yetmiş biñ ferîşteh ide îşâl

'Araşâta getüreler amuyı
Ki orudalar anuñla amuyu

Çeke çeke anı zencîrlerle
Kimi elle kimi peyvend serle

Elinde her birinüñ ola zencîr
Anuñ itmek içün yirini tağyîr

Ola her birinüñ ol deñlü güci
Şıarsa şu ide avcında tucı

955- Biri ger zür-ı bázüya getüre
Yedi at yiri yalınız götüre

Meşelde şöyledür temşîl aña bil
Nitekim götürür bir siñegi pîl

Bir aradan bu yetmiş biñ ferîşte
Didüm kuvvetlerin saña gör işte

Yirinden ıramayalar amuyı
Zebûn eyleye amu bu amuyı

Pes andan Hâ ta'âlâ hikmetiyle
Nazar ide amuya heybetiyle

960- Hüdânuñ heybetiyle baduğundan
Anı hışm âteşiyile yaduğundan

Hemân sâ'at turup Hâk munzarından
Uçup serçe gibi kılka yirinden

'İtâb idüp diye Hâk yâ cehennem
'Azâb itmek olaydı saña bu dem

Ki bir cânver yaradaydum seni ol
Yudaydı anda bir el gibi ya qol

Gereklügin senün ile idem ben
'Azâbı şunlara kim göresin sen

965- Yiyüp rızkumı yolundan şaparlar
Beni qoyup da ayruğa tparlar

Cehennem eyde andan yâ İlähî
Ki sensin cümlenün püşt ü penâhı

Dilersen heybetünî halka göster
Baña emr eyle iy hüküm issi dâver

Pes andan Hâk ta'âlâ vire destür
Bulara yâ cehennem diye dest ur

Şu kirmiş deve gibi kükreyüp ol
Hemân süre bu halkuñ üstine yol

970- Saça üstine halkuñ nâr-ı süzân
İkinci kükredükde saça qatrân

Üçünci kükredükde saça düdü
Bile ola içinde yanar odı

Pes ol hâletde begler pâdişâlar
Nebîler velîler yüzün döşeler

Geçüp her birisi ümmetlerinden
Eşer bulunmaya himmetlerinden

Diyeler nefsi nefsi her birisi
Eger ufağıdur eger irisi

975- Diye Âdem şafiyu'llâh İlähî
Baña luğ u kerem it kıl nigâhı

Beni kudret elünde sen yaratduñ
Mükerrem kılpup 'izzetler yaratduñ

Feriştehlerüne ol gün ki yâ Rab
Buyurduñ secde itdiler baña heb

Bugün tek sen baña luğf eyle söyle
Ki oğlum Hâbili neylerseñ eyle

Diyecek Nüh neciyu'llâh İlâhî
Ki sensin cümle mağlûkuñ penâhı

980- Senün kıllaruñı da'vetde bî-zâr
Degüldüm eyledüm anları inzâr

Yüzüm döndürmedüm ben hizmetünden
Diriğ eyleme sen de rağmetünden

Bugün senden dilerem nefsumi ben
Ki Sâmi neyler iseñ eyle var sen

Niyâz eyleyüp eyde İbn-i Âzer
Baña kahr itme iy luğf issi dâver

Hâlîlüm dimiş idüñ baña iy dost
Şıgındum şimdi işte saña iy dost

985- Beni atdurmuşıduñ anda oda
Revâ midur yağasın bunda oda

Bugün İsmâ'ili neylerseñ eyle
Baña kahr eyleme luğf ile söyle

Niyâz idüp diye 'İs'İbn-i Meryem
Demidür ur bugün yarama merhem

Baña rûğum didüñ iy hâlîk-ı cân
Demidür derd-i câna eyle dermân

Anam Meryemi sen neylerseñ eyle
Baña kahr eyleme luğf ile söyle

990- Bu vech ile pes andan her peyember
Ki kendü nefsini isteye yek-ser

Pes andan ehl-i maḥşer cem‘ olalar
Varup Ādem şafīye yalvaralar

Diyeler atamuzsın atamuzsın
Degülseñ ol bizüm sen ya nemüzsın

Geçer sözüñ senüñ yalvar Hudāya
Ža‘ifüz döymezüz biz bu belāya

Diye Ādem bulara iy ḥalāyık
Ki benden ğayrı var bir luṭfa lāyık

995- Olursa andan olur size çäre
Oñulmaz degme merhemle bu yara

Beni ol dem ki sürdiler cināndan
Uşandum ağlayu ağlayu cāndan

Nice yüz yıllar oldum zār u giryān
Bulunmadı benüm derdüme dermān

Ṭabībüm virmedi baña şifāyı
Şefi‘ idinmeyince Muştafāyı

Pes andan evliyā vü enbiyā hep
Bir araya gelüp āl u abā hep

1000- İdüp bu ittifākı ḥalk-ı maḥşer
Rasüle geleler ol günde yek-ser

Görelersıcedeye kıomış başını
Ki deryā eylemiş gözi yaşını

Münācāt eyleyüp dir yā İlahī
Yüzün düşmişlerüñ sensin peñahı

Benümle va‘de kılmaduñ mıdı sen
Bugün kimi dilersem dileyem ben

Dimedüñ midi baña bu nişānı
Benümle itdügün ‘ahdüñ ya kıanı

ولسوف يعطيك ربك فترضى

- 1005- Eger ümmetümün kocaların sen
 Koyarsañ oda râzî olmazam ben
- Ebû-bekri koy anlaruñ yerine
 Kıyamazam ben anlaruñ birine
- Eger ümmetümün kır kıllarını
 Yağarsañ tamuya bir kıllarını
- Ki ben râzî degülem kim yağasın
 Gerekmez bunlara böyle bağasın
- Ki koy Fârûkı bunlaruñ yirine
 Ki ben bunları kımazam yirine
- 1010- Eger kurrâ vü küttâbı koyarsañ
 Bulara râzî olmazam kıyarsañ
- Bular yirine koy 'Oşmâni nâra
 Kıy 'Oşmâna şehâ kıyım bulara
- Yigitlerin koyarsañ ümmetümden
 Sezâ olmaz 'ulüvv-i himmetümden
- Bularuñ kılmayam derdine çâre
 'Alîyi koy buları kıyım nâra
- Eger ümmetümün oğullarından
 Yağarsañ her birini yollarından
- 1015- Hüseyini koy Hasanla tamuya sen
 Bularuñ yandugına râzıyam ben
- Eger ümmetümün 'âlimlerinden
 Olan 'ilmiyle 'âmil her birinden
- Koyarsañ tamuya anları kıyım
 Benüm nefsüme kıy bunlara kıyım
- Göre bunlar rasül eyler niyâzı
 Namâzı kıyımış eyler Hâkka nâzı
- Hemân ol demde Hâkdan gele âvâz
 Kıbül oldu niyâzuñ iy perî-nâz

1020- Senün için yaratdum 'âlemi ben
Senün için dürütdüm âdemi ben

Ŧamuya koyacak kişileri ben
Bilürem yâ Muhammed Ŧur örü sen

Kimi ister dilerseñ it şefâ'at
Hidâyet benden u senden 'inâyet

Pes andan şoñra ol ehl-i sa'âdet
Kime isterse eyleye şefâ'at

Pes andan enbiyâ'u'llâh sâyir
Şefâ'at murğı olup ola Ŧâyir

1025- Velîlere ide andan şefâ'at
Bulardan şoñra 'âlîme tamâmet

Bulardan giçcek ol günde nevbet
Şehîd olanlara ide şefâ'at

Pes andan cennet ehli ola bâķī
Murâdâtına olalar mülâķī

Ŧamu ehliyle Ŧamuda kalalar
Ki bunda itdüğün anda bulalar

O gün zâlim olanlara ola vây
Ola kâfir olanlar anda rüsvây

1030- Pes andan Hâķķ ide fermânı rüşen
Maķâm-ı hamdi kılalalar müzeyyen

Bu oldur dirler aña cây-ı maħmüd
Yaratdı misk-i terden anı ma'büd

Behiştde bir depecükdür o yüksek
Yeridür biz anı ne deñlü ögsek

Ŧurur üstinde bir nürânî minber
Ki nûrı ay u günden daħı enver

Hem anuñ çevresinde yine hem-vâr
Zebercedden nice biñ kürsiler var

- 1035- Buları anuñ için itdi vâzı'
Ki mürseller ola üstinde vâkı'
- Bulardan gayrı bir nice yüvâķit
Ki kürsiler ki ta'yîn-i mevâķit
- Olunmuşdur bular 'âlimler için
'İliml'âmil olan âdemler için
- Çıķup nürânî minber üzre Aķmed
Naşîhat eyleye ol baķt-ı sermed
- Çıķup kürsiler üzre oturalar
Rasûle her biri ķarşu turalar

- 1040- Peyember dört kitâbuñ vâridâtın
'Ayânen ĥall ide her müşkilâtın

Bileler cümleden efďaldur Aķmed
Beyân eyleyicek anı Muķammed

تَكَادُ مُمَيِّزٌ مِنَ الْعَيْظِ

Yaķın oldu ki tãmu ĥiddetinden
Ki ya'nî gâyetiyle heybetinden

Ķaķıduđından ola pãre pãre
Vay aña kim anuñ içinde vara

كُلَّمَا أَلْقَيْتَ فِيهَا فَوْجٌ

Ki ya'nî bir bölügi her zamân ki
Bırağalar tãmuya hem çünân ki

- 1045- Nicesin arķası üstine ilkã
İdeler nicesin yüz üzre ivã

Kimisin ser-nigün idüp bıraķa
Ki her birini bir vech ile yaķa

سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ

Ki ya'nî tãmuda olan zebânî
Cehennem ehline şora ki anı

Size dünyāda gelmedi mi ya'nī
Peyemberler ki inzāriydı ma'nī

Haber virmedi midi size anlar
Ki qorqmaz mıduñuz oldu zebānlar

قَالُوا بَلَىٰ قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِن سَمِيءٍ

1050- Diyeler ki bize geldi peyember
Bizi qorqutdı vü pend itdi yek-ser

Ve illā anları tekzīb idüp biz
İnanmaduq didük kim anlara siz

Yalansız virmedi hīç nesne gökden
Hudāmuz didügünüz şoñ u öñden

Ne mürsel eyledi ol bize irsāl
Ne güftār eyledi ol bize ne qāl

إِن أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ

Degülsiz siz ve illā azğunlar
Didük diyeler ol bī-hüde bunlar

1055- Zebāniler bulara diye ol dem
Ne yavuz yañlış iş itmişsiz iy qavm

وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ

Ki ya'nī eydeler kim bize anlar
Didüklerin işitseydük o cānlar

Ya biz neydüğini bileydük aḥvāl
Ki böyle olmaz idi vāqı'-ı ḥāl

Ṭamu ehli ile bile ṭamuda
Diyeler olmayayduq qamuda

فَاعْتَرَفُوا بِذَنبِهِمْ فَسُحْقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ

Ki ya'nī eyleyeler bunlar ikrār
Ḥaṭā itdüklerine anda tekrār

- 1060- Ki peygamberlere inanmadılar
Şoñını işlerinüñ şanmadılar
- Ki kâfir oldılar bu kavm-i mağhûr
Hudânuñ raḥmetinden oldılar dūr
- Ebed qaldı tamu içinde bunlar
'Azāba oldılar cümle giriftār
- Pes imdi mü'min oldur iy müselmān
Küfürden dönüp ola ehl-i imān
- Kitāb u sünnetine ola māyil
Peyemberler sözine ola qāyil
- 1065- Daḥı şālih 'amel kesb ide bunda
Peşimān olmaya tā yarın onda
- Gerek bugün inanmaq her 'ibāda
İnanmaq yarın itmez anda fāda
- Bular pes bu 'azābı göricek āh
İdüben eydeler derd ile Allāh
- İlāhī gördük inandux diyeler
Ki biñ yıl ağlaşalar gam yiyeler
- Sağula gözlerinden qalmaya yaş
Ura bunlar nedāmet taşına baş
- 1070- Olalar yine biñ yıl daḥı giryān
Gele yaş yerine her dīdeden qan
- Şu deñlü ağlaşa bu ādemiler
Yüzeler qan deñzinde gemiler
- Pes andan qan daḥı diñüp kesile
İrişmeye bulara bir vesile
- İdeler yine biñ yıl daḥı girye
Kimi şehri kimisi ehl-i qarye
- İriñ gele bu kerre qan yirine
Bular derd aldılar dermān yerine

- 1075- İriñ dağı dükene bu kamlar
Bu kerre bir birine diye bular
- Gelün biraz dağı şabr eyleyelüm
Egerçi çäre yoq cebr eyleyelüm
- Şabırları dağı dükene andan
Qalalar zārîlik biñ yıl figāndan
- Diyeler yalvarup bunlar İlāhī
Ki gördük bildük inandux kemā-hī
- Bizi bundan çıkar varalum anda
Meded eyle bize qalduq yabanda
- 1080- Varup eyü ‘amel kesb idelüm biz
‘İbādet güşesinde çökelüm diz
- Yine kıgır geledüm hazretüñe
Olalum biz de lāyık ‘izzetüñe
- Nitekim bunlaruñ haqqında Allāh
Kelāmında buyurur hādī-i rāh
- ربنا اخرجنا منها فان عدنا فانا ظالمون
- Haqqā bunlar idince bu hıṭābı
Gele haqquñ hıṭāb-ı müsteṭābı
- قال اخصوا فيها ولا تكلمون
- Ki ya‘nī Haq ta‘ālā diye ol dem
‘İṭāb idüp bulara anda iy qavm
- 1085- Zelil oluñ hor oluñ söylemeñ hıç
Baña zīrā olupdur işüñüz pıç
- Zebānilere emr eyleye Allāh
Uruñ bunları tutsun dilin efvāh
- Zebāniler buları anda der-ḥāl
Uralar söyledükce olalar lāl

Ḥaḳîr ü ḥor olup ḳalalar anda
Ḳalur öyüni olmayın yabanda

Mu'azzeb ḳalalar olmaya çäre
Ki merhemsiz oñulmaz degme yara

إِنَّ الَّذِينَ يُجْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ

1090- Kelâmında buyurur şâh-ı dâver
Ki ya'nî Tañrıdan anlar ki ḳorḳar

Namâz u ḥacc ider virür zekâti
İnanur gayba gider müşkilâti

Beyân idüp şevâbın bunlaruñ Ḥaḳ
Didi bu âyeti ol ferd-i muṭlaḳ

هُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ

Ki ya'nî budurur tefsîr-i âyet
Şevâbın bunlaruñ arturdu gâyet

Şevâbı keşret ile mağfiretle
Be-hem itdi buları menfe'atle

1095- Ki ya'nî mağfiret didügi Bârî
Ḥavâle itmeye bunlara nârî

Didügi ḳâ'ilüñ **ecrun kebîrun**
Derünîdür degül bu ḥâl bîrünün

Budur ḥazm eyler iseñ ḥaṭṭ-ı güftâr
Duḥûl-i cennet ile 'arz-ı didâr

وَأَسْرُوا قَوْلَكُمْ أَوِ اجْهَرُوا بِهِ

Ki eydür ehl-i küfre Ḥaḳ ta'âlâ
Gerek gizlü gerek din âşîkârâ

Sizüñ ḳavlüñüzi fi'lüñüzi ben
Bilürin dir güneşden daḫı rüşen

1100- Ol öyle idi kim küffâr-ı bed-ḥ'âh
Münâfıḳlarla bir eyleyüp evvâh

Rasûli bunlar eylerdi mesāvī
Bed-endîş idi bunlar hep müsāvī

Bular baḡş-i tesāvī eyleyüp hep
Ki dirlerdi biri birine yap yap

Ki şaḡlañ siz bu sözi ola nā-gāh
Muḡammed Tañrısı olmasun āgāh

Ki bizden gūş idüp ıḡfā vü ızmār
Didiler itmesün anı ḡaber-dār

1105- Bularuñ sözlerin ‘allām u dānā
Rasûle vaḡy ile eylerdi peydā

Rivāyetdür ḡaberde oldı vārid
Ki dir ḡullarına ol ferd-i vāḡid

Günāhuñuzı ḡalkdan idüp ıḡfā
Baña itdügüñüzden āşikārā

Bu ise cümleñüzün i’tikādı
Beni görmez demek ise murādı

Muḡarrer cümleñüz kāfir olursız
Ne itseñüz cezāsını bulursız

1110- Bilürseñiz eger siz beni bīnā
Beni ḡor mı görürsüz ḡalkdan ednā

Ki siz ḡalkdan idersiz sözi ıḡfā
Baña anı ḡılursız āşikārā

Degüldür şaḡlu hīç bir nesne benden
Eger dilden eger cāndan bedenden

إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

Ki ya’nī Tañrı oldur oldı dānā
Göñülde her ne varsa gizlü peydā

Göñülde fikr eger endîşedür hep
Bilür kendü özine pīşedür hep

أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ*

1115- Ki ya'î dirler iy gâfiller yaradan
Ne kim yaratdı ise mâ-sivâdan

Ki bilmez mi habîr oldur bilür hem
Yaratduğunu ol va'llâhü a'lem

Ki Tefsîr-i Ebû'l-leys içre ta'bîr
Budur kim eylemiş ber-vech-i tefsîr

Laţîf oldur habîr oldur 'alîm ol
O her bir şey'e 'âlimdür 'alîm ol

Ƙarañu gicede Ƙara Ƙarınca
Kara taş üzre yürüyüp varınca

1120- Bilür Ƙağı ayağın başduğunu
Kimin Ƙorup kimini yaşduğunu

Dağı her kim ne giçerse dilinden
Anı bilmek gelür Ƙudret elinden

Dağı anuñ murâdını bilür ol
Ana rüşendürür Ƙarîk olan yol

Ƙaberde şöyledür kim Ƙağ ta'âlâ
Ki her gice nidâ eyler ol a'lâ

Ki eydür iy benî Âdem kim ola
Sehâvetde benümle ola hem-tâ

1125- Baña 'âşî iken bu Ƙağ gâfil
Ben oldum anlaruñ mihrine mâyil

Bularuñ her birini pisterinde
Ƙuzür ile uyuduram yerinde

İderüm ben Ƙıfız bunları mağzâ
Baña 'âşî degüller gibi güyâ

Ƙaberde şöyledür kim yine bir söz
Açalum luţf-ı Ƙağdan göstere yüz

Kaçan gurbetde şayru olsa bir kes
İder luğf-ı yed-i kudret anı mes

1130- Anuñ vaqti yaqın olsa memâta
Ki gelse gönline anayla ata

Ferîştehler virüben Haq ta‘âlâ
Olurlar anlaruñ şeklinde peydâ

Kimisi oğlı kıızı şüretinde
Görinürler buña ol hâletinde

Ferîştehler ururlar yüzine yüz
Sürerler ‘aynı ile gözine göz

Buları böyle göricek o haste
Hoş olur gönli olmışken şikeste

1135- Dağı eydür ki iy âl u abâlar
Egerçi itdüñüz hoş merhabâlar

Diye kim beñzemezsiz anlara siz
Dimez bunlar da anlar degülüz biz

Yine bunlara diye ol şikeste
Fırâq u hasret ile gönli haste

Yüzüñüz beñzer illâ sizdeki bü
Olaruñ çoqusına beñzemez bu

Göre yoq ağlaya anlara beñzer
Ferîştehler bile ağlaşa yek-ser

1140- Nidâ idüp diye ol demde hādī
Ferîştehlerine ola münādī

Diye kim yarlıgadum ol garībi
Ki benden mağfîret olsun naşībi

Bu söze tanıq oluñ cümleñüz siz
Şehâdet rütbetin virdük aña biz

هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ ذُلُولًا

Ki ol Tañrıdurur ol Hâk ki ya'nî
Hadîs-i cândurur gûş it bu ma'nî

Yeri sizün içün yumşak yaratdı
Ekin ekmek ile sizi yaratdı

1145- Dikersiz bağlarla büstânlar
Niĥâlinde biter dürlü şemerler

Daĥı envâ'-ı eşcâr u şecerler
Çemenler güne güne gül-sitânlar

فَامْشُوا فِي مَنَاجِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ ط وَإِلَيْهِ النُّشُورُ

أُمَّتُّمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يَحْسِفَ بِكُمْ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ

Ki ya'nî siz iy münkiri Hudânuñ
Ki yersiz ni'met ü rızķını anuñ

Daĥı siz kim aña 'işyân idersiz
Emîn olmazsuñuz çün ya nidersiz

Emîn olursuñuz kim size gökden
'Azâb indüre'di niteki öñden

1150- Sizi yire geçüre ide maĥhûr
Ki bunda anda olasız ķamu ĥor

أَمْ أُمَّتُّمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا

فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ

Emîn mi olusarsız siz ki ya'nî
'Azâbından anuñ bu ola ma'nî

Ki katı yıl viribiye semâdan
Yaĥud üstünüze seng-i ķazâdan

Tiz ola kim bilesiz siz 'azâbum
Necidüĥi benüm 'ayn-ı 'ıķâbum

Yaĥud zâhir ola size 'azâbum
Benüm ķorķutmaĥa daĥı 'ıķâbum

- 1155- Tamām idüp bu āyetde beyānı
Pes andan viribidi bu nişānı

وَلَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ

Hudā dir yā Muḥammed ya'nī anlar
Senüñ ḳavmünden önden nice cānlar

Ki geçmişlerdi peygamberlerine
İnanmadılar anlar hīç birine

Bizüm āyātumuzu hem-çü anlar
Ki tekzīb eyleyüp didi yalanlar

Bulara anda inkār-ı 'uḳūbet
Nice oldı ise her neyse şiddet

- 1160- Saña inanmayanlara daḥı heb
O resme ola bunlar da mu'azzeb

أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَافَاتٍ وَيَقْبِضْنَ
مَا يُمَسِّكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَنُ

Buyurur ol ḫaynımlara mesned
Ki ya'nī anlara eyt yā Muḥammed

Ki görmezler mi kim ḳuşlar açup bāl
Ki bundan añlanur neydüğü aḫvāl

Ṭururlar bunlaruñ üstinde şaf şaf
Güzāf olmaz kelām-ı Ḥaḳda hem lāf

Ḳanadların yumarlar rüy-ı cāda
Uçıcak yine açarlar semāda

- 1165- Yumup açduğı dem anlar ḳanadın
Şavurduḳca semānuñ ebr ü bādın

Hīç olmaz anlara kimse nigh-bān
Meger ol ḫālīḳ u ḫallāk u raḫmān

إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ

Bilür ya'nî şalâhın her şey'ün Hağ
Başîr oldur kamu eşyâya muṭlak

أَمَّنْ هَذَا الَّذِي هُوَ جُنْدٌ لَكُمْ يَنْصُرُكُمْ مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ
إِنَّ الْكَافِرُونَ إِلَّا فِي غُرُورٍ

Budur güş eyle güş-ı cânla ma'nî
Buyurur Hağ ta'âlâ dir ki ya'nî

Ya kim ola ki vire size 'asker
'Azâbından Hağun kırtara yek-ser

1170- Degül kâfirler illâ gırre bunlar
Ki olmışlardururlar azğunlar

Ki bâṭıl fi'le uyuban yilerler
Hudâdan gayrıdan nuşret dilerler

أَمَّنْ هَذَا الَّذِي يَرِزُكُمْ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُ

Ki ya'nî geldi ma'nî işbu pîre
Ya kimdür kim size rızq rûzı vire

Eger rızq virmese Tañrı ta'âlâ
Bulunmaya size bir râzık aşlâ

بَلْ جَوَّابٍ غَوَّابٍ وَنُفُورٍ

Ki ya'nî kibrde vü kibriyâda
Tekebbürde ne ola istifâde

1175- Anuñla neylediler bu kamular
İraq oldu Hudâdan cümle bular

Bu âyetlerde ma'lûm itdi Mevlâ
Büte ṭapanlaruñ aḥvâli n'ola

İki nesne içün ṭapar ṭapanlar
Sanurlar aşşı ola bütnden anlar

Yağud bunlar ziyândan kırtulalar
Çekerler bal şanup dürlü belâlar

Bütân hıod kendülerine tapana
Ne aşşı idebilür ne ziyâne

1180- Pes imdi tapan iy âl u abâlar
Size oldur ki Tañrıya tıpalar

Ki her gün her sa‘at ol şâh-ı ‘izzet
Virür kıllarına envâ‘-ı ni‘met

Dağı mü‘minlere ol âhıretde
Nice ni‘met viriser ‘âfiyetde

أَفَمَنْ يَمْشِي مُكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِ أَهْدَىٰ
أَمَّنْ يَمْشِي سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

Ki ya‘nî kâfirân-ı küfr-pişe
Bu küfr ile dâlâletle hemîşe

Aşğa başları yüzleri üzre
Düşer gibi yürürler düşe tıra

1185- Bu dünyâda gibi yine bayağı
Ola ‘uqbâda başları aşığı

Çü mü‘minler yürürler tođrı yolda
Ki şer‘ u hüccet ile şağ u şolda

Bulara bunda anda oldu elyađ
Ki ola yüzleri İslâm ile ađ

Pes imdi tođrı yola giden ile
Yüzi ađ olup eylük iden ile

Yüzi kara olup başı aşığı
Degül bir nitekim didük bayağı

1190- Kıyâmet kıpıcağ küfr ehli kamu
Kıpalar ser-nigün pâlar yuđaru

Su‘âl idüp rasüle ehl-i ebrâr
Didiler yâ rasûla’llâh küffâr

Nice yürüyeyüz üstine bular
 Kıyâmet kıpsa bu başı kayular

Rasûl ol dem didi Allâh ta'âlâ
 Güci yeter ne itse ol tüvânâ

Dilerse yürüdür bayağı üzre
 Eger başı eger ayağı üzre

قُلْ هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ
 قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ

1195- Ki ya'nî buyurur eyt yâ Muḥammed
 Nice bir ideler 'işyân-ı bî-ḥad

O Tañrı kim yoğiken eyledi var
 Sizi siz eylemezsiz aña ıkrâr

Size virdi keremden işidür güş
 Kelâmını anuñ tâ idesiz güş

Ṭutasız hükmini münkâd olasız
 İtâ'at eyleyüp mu'tâd olasız

Daḥı virdi size bînâ başarlar
 Bunuñ birle bile rüşen ḥaberler

1200- İdesiz şun'ını anuñ temâşâ
 Siz 'ibret almak içündi bu maḥzâ

Daḥı bilici gönül virdi maḥzâ
 Anuñ ululuğın fikr idesiz tâ

Daḥı anuñ gibi ulu İlâha
 Ki kulluk idesiz ol pâdişâha

قُلْ هُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ

Ki ya'nî anlara di sizi tekrâr
 Ol Allâhdur ki yokdan eyledi var

Size ol virdi dürlü dürlü ni'met
 Size virse gerekdür yine ol mevt

- 1205- Sizi toprağa kıoysa gerek andan
Girü çıkarsa gerek hâkdândan
- Virüp mü'minlere cennetde devlet
Dağı virse gerekdür nice ni'met
- Cehennemde virüp küffara mişnet
Dağı virse gerekdür dürlü zaşmet
- Dağı bu sözleri ol gebr u tersâ
İştidiler didiler bunu hâşâ
وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ
- Ki suhriyye idüp ol gebr u tersâ
Rasüle yan'nî didiler ki hâşâ
- 1210- Didiler yâ Muşammed bilürüz heb
Ki sen gerçek peyembersin muşarreb
- Senüñ Tañrı kıatında söz ü nâzuñ
Geçer her ne var ise çok u azuñ
- Hem aşhâbuñ dağı hâş u muşarreb
Dürürler biz bilürüz anları heb
- Eger dünyâda vü ger âhîretde
Bize ider 'azâbî 'âkıbetde
- Ki siz kıurtulduñuz bize haber vir
İki evde eger züdü eger dîr
- 1215- Kıyâmet ne zamân kıopardı bize
Ne vağıt olur olacak va'de bize
- Bu kâfirler bu sözi söylediler
Ki suhriyye idüp böyle didiler
- Hemân Tañrı ta'âlâ bu nişânı
Viribidi olara bu beyânı
قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ
- İdüp ya'nî ki Hağ tevbiğ-i bî-ğad
Buyurur bunlara eyt yâ Muşammed

Ki bunu bilmek iy ehl-i nedâmet
Ne vâkı̄t ola opa rûz-ı kıyâmet

- 1220- Daı ne vâkı̄t iner anuñ 'azâbı
Ki her şey'üñ aası vü şevâbı

Anuñ 'ilmindedür hıç kimse bilmez
Bu semmüñ aytına ayyâ ilmez

Hemân ben bir aberciyem alanın
udâ bilür olacaın olanın

Ki orutmaq iün geldüm ben ancak
Girü alanı kendü bilür ol a

فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سَيِّئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا

Ki ya'nî budurur auñ itâbı
Çü kâfirler kıyâmetde 'azâbı

- 1225- Yaın ile göreler çün varalar
Olalar cümlesi yüzi aralar

وَقِيلَ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدَّعُونَ

Ki ya'nî eydeler kâfirlere bu
O da'vîdür ki siz dünyâda amu

İderdiñüz kıyâmet günin inkâr
'Azâbı hem-çünân inkâr tekrâr

Görüñ imdi ne imiş bugün ol gün
İnanmaz idüñüz bu güne siz dün

İderler bu maalde ba'zılar âl
Ki ya'nî bir avilde budur avâl

- 1230- Didiler Mekkede küffâr-ı bî-dîn
Edebsüzlük idi anlara âyîn

Eger peygâmbere asa Muammed
Disün Tañrısına bizümçün Amed

Ki üstümüze yağdursın bizüm seng
Ki tā itmeyevüz anuñla biz cenk

Ya virsün bize bir çatı ‘azābı
Diyince bunlar itdi Haq ھیٔābı

Di ol kāfirlere sen yā Muḥammed
Degülsin gerçi sen anlara mesned

1235- Sen arasında iken anlara ben
‘Azāb eylemezin var söyle di sen

Pes imdi bu da bir çarb-ı meşeldür
Ki mü’minlere bu bir hoş emeldür

Çü gebre ol Muḥammed ḥürmetine
‘Azāb olmadı anuñ ‘izzetine

Geçer nāzı Ḥudāsı ḥazretine
Ne gam pes eyle anuñ ümmetine

Anuñ şer‘ine her kim ola tābi‘
Ola elṭāf u luṭf-ı Haqqı cāmi‘

1240- ‘Azāb olmaya aña ola rāḥat
İdenler şer‘ine anuñ iṭā‘at

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكْنِي اللَّهُ وَمَنْ مَعِيَ أَوْ رَحِمْنَا

Di ya‘nī Mekkenüñ kāfirlerine
Gerek yigit gerekse pīrlerine

Eger ol kādir ü kayyüm olan Rab
Beni daḥı baña uyanları heb

Helāk eylerse ol ḥayy u tüvānā
Ki kimse māni‘ olmaz aña çat‘ā

Yaḥud esirgeyüp kırtarsa ḥākim
Odur fermān anuñdur kim ola kim

1245- Anuñ gayrı ola bir işde ‘āmil
Odur fa‘āl yoqdur gayrı fā‘il

فَمَنْ يُجِيرُ الْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ

Ki ya'nî kim ola kim kıla yarı
Rehâ için bulara dir o Bârî

Ki ol kâfirler olmuşken mu'azzeb
Elemden bunları kırtara dir Rab

Dir Aḥmed ehl-i küfre şanmañuz siz
Cefâñuz olur-ısavuz eger biz

Ki uçmağa varavuz kırtulavuz
Sizün aḥvâlünüz şüm ola yavuz

1250- Siz öliceke ola aḥvâlünüz bed
Kılasız siz cehennemde mü'ebbed

قُلْ هُوَ الرَّحْمَنُ أَمَّنَّا بِهِ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا

Eyit sen yâ Muḥammed Tañrı ândur
Ki bir sulṭândur ol kim mihr-bândur

'Azâb idüp dilerse zaḥmet eyler
Dilerse kıllarına raḥmet eyler

Tevekkül eyledük îmân getürdük
Biz anuñ ḥükmine fermân getürdük

Aña her işimüz işmarladuk biz
Nice bilürseñüz var eyleñüz siz

فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

1255- Ki ya'nî tiz ola kim bilesiz siz
'Azâb inicegez yañulduñuz siz

Ya vaḳt-i mevt irincek ya kıyâmet
Kim imiş azmış iy ehl-i nedâmet

Bilesiz olasız biñ biñ peşimân
Biriñüz derdine bulmaya dermân

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ

Buyurur ya'ni Haq eyt yā Muḥammed
Eger şularuñuz olursa mefsed

Qırsa çıkmasa neylerdüñüz siz
Anı itmege zîrâ qâdirüz biz

1260- Yaḥud gözünüñ nün şoğulsa
Nice eylerdüñüz pes eyle olsa

Niçün şükr eylemezsiz ya aña siz
Gelüp imāna uymazsız baña siz

Haberde şöyle vāriddür bu iy cān
Meger var idi bir mülhid ki nādān

İşidüp ma'nisini bu nişānuñ
Didi gör sözün ol efsürde şānuñ

Eger şular qurıyup çıkmaz olsa
Bıñar u çeşmelerden aqmaz olsa

1265- Qazup qazmalar ile çıkaravuz
Didi ol qavli çirkin fi'li yavuz

Meger yatur iken bir gürbe geldi
Ki pençesinüñ uci aña ildi

İki gözünü çıkaradı uyandı
Açıldı gözleri uykuğa qandı

Hemān hātifden ol dem geldi āvāz
Tır imdi qazma ile var yeri qaz

Şuyı çıkar mı yirüñ var gör iy kör
Cehennem oldı gürüñ var gir iy kör

1270- Pes imdi münkirüñ ehl-i nifāquñ
Yüzi qara olur Haqdan ıraquñ

Ne dünyāda sürer zevq ü şafāyı
Ne 'uqbāda görür mihr ü vefāyı

Müvahhid mü'min olanuñ yüzi aq
Olur dünyāda vü 'uqbāda aq baq

Pes imdi bilürüz ol zaḥmeti çok
Bizi var itdi yoḡdan hem neye yoḡ

İdüp var itmeye ḡâdirdür ol Rab
Yine ölmüş iken biz ḡulların heb

1275- Kerîm oldur raḡîm oldur budur râh
Ki andan ḡayrı yoḡ bir daḡı Allâh

Umaruz eyleye 'ayn-ı 'inâyet
Ḥabîbinden naşîb ola şefâ'at

KAYNAKLAR

ÂŞIK ÇELEBİ, (2010), **Meşâ'iru's-şu'arâ**, İnceleme-Metin, C. II, hzl. Prof. Dr. Filiz Kılıç, İstanbul.

İPEKTEN, Haluk ve diğ., (1998), **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ankara.

Kühü'l-ahbârın Tezkire Kısmı, (1994), hzl. Dr. Mustafa İsen, Ankara.

Mısır Millî Kütüphânesi Türkçe Yazmalar Katalogu, (1992), C. IV, Kâhire.

TUMAN, Mehmet Nâil, (2001), **Tuhfe-i Nâilî-Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri**, C. II, Ankara.